

Stressade katter på polikliniken

Hur arbetar svenska kliniker med stressreducerande åtgärder och vilka hinder upplevs?

Ellen Gehlin och Henrik Witoslaw

A close-up photograph of a ginger cat with green eyes, looking directly at the camera. The cat is surrounded by a field of blueberry bushes with yellow flowers and green leaves. The background is softly blurred.

Självständigt arbete i djuromvårdnad • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Djursjukskötarprogrammet
Uppsala 2023

Stressade katter på polikliniken. Hur arbetar svenska kliniker med stressreducerande åtgärder och vilka hinder upplevs?

Stressed cats at the outpatient clinic. How do Swedish clinics work with stress reducing measures and what obstacles are perceived?

Ellen Gehlin & Henrik Witoslaw

Handledare:	Louise Lundén, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för kliniska vetenskaper
Examinator:	Lena Olsén, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för kliniska vetenskaper
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning:	Grundnivå, G2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i djuromvårdnad
Kurskod:	EX0994
Program:	Djursjukskötprogrammet
Kursansvarig inst.:	Institutionen för kliniska vetenskaper
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2024
Omslagsbild:	Witoslaw, H. (2022). Skogskatt [fotografi]
Upphovsrätt:	Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd
Nyckelord:	lågstresshantering, katt, rutiner, stress, stressreducering

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för kliniska vetenskaper
Djuromvårdnad

Sammanfattning

Katter visar ofta tecken på rädsla och frustration i samband med veterinärbesök. Kattens möjligheter att agera på dessa känslor med önskat beteende blir ofta begränsade på kliniken. Dessa begränsningar i kombination med de många stressorer som kan finnas för en katt på veterinärklinik kan leda till stress hos katten. Stressen ger fysiologiska och emotionella effekter hos katten. Detta kan i sin tur leda till ett utåtagerande beteende hos katten som försvårar en undersökning och kan även ge avvikande diagnostiska fynd. Möjligheten att ställa korrekt diagnos kan således påverkas. Kattägare upplever i stor utsträckning att deras katt blir stressad på poliklinik och det har visats att kattägare därför undviker att ta sin katt till veterinären.

Det finns råd i vetenskaplig litteratur för hur stress hos katt kan minimeras i samband med veterinärbesök som i denna studie benämns stressreducerande åtgärder. Hur användandet av dessa stressreducerande åtgärder för katt ser ut på veterinärkliniker i Sverige idag undersöks i detta kandidatarbete.

En litteraturoversikt utfördes för att utröna vilka stressreducerande åtgärder som rekommenderas i vetenskaplig litteratur och utifrån denna sammanställning skapades en online-enkät. Denna enkät med frågor om stressreducerande åtgärder skickades ut till 160 kliniker runt om i Sverige och hade en svarsfrekvens på 27,5 %.

Av dessa uppgav 56,8 % av respondenterna att de använde stressreducerande åtgärder vid en majoritet av kattbesöken och en majoritet angav att de använde 5 av 15 efterfrågade stressreducerande åtgärder "Alltid" eller "Ofta". Av 13 åtgärder för vänt- och undersökningsrum hade 7 införts på en majoritet av klinikerna.

De mest frekvent upplevda hindren för införande av stressreducerande åtgärder var utformningen och/eller klinikens befintliga lokaler, tidsbrist och kunskapsbrist. Om kliniken hade nedskrivna rutiner fanns det genomgående också en mer omfattande användning av stressreducerande åtgärder.

Upplevda hinder för tillämpning av stressreducerande åtgärder är ett önskvärt ämne för framtida studier. Detta för att ta reda på vad som krävs för att fler veterinärkliniker ska anta ett mer omfattande arbete med stressreducering för katt.

Nyckelord: lågstresshantering, katt, rutiner, stress

Abstract

Cats commonly show signs of fear and frustration in connection with veterinary visits. The cat's ability to respond to these emotions with the desired behavior is often limited at the veterinary clinic. These limitations, in combination with the many stressors that can be present for a cat at a veterinary clinic, may lead to stress for the cat. Stress may have physiological and emotional implications for the cat. This, in turn, may lead to the cat acting out, making an examination more difficult and result in abnormal diagnostic findings. The possibility of making a correct diagnosis can thus be affected. Cat owners experience, to a large extent, that their cat becomes stressed in outpatient clinics, and it has been shown that cat owners therefore avoid taking their cat to the veterinary.

There is advice in scientific literature focused on minimizing stress in cats during veterinary visits, in this study termed as stress-reducing measures. How widespread the use of these stress-reducing measures is for cats in veterinary clinics in Sweden is investigated in this bachelor's thesis.

A literature review was conducted to establish which stress-reducing measures are recommended in the literature and based on this review an online survey was created. This survey, with questions regarding stress-reducing measures, was distributed to 160 veterinary clinics in Sweden and had a response rate of 27.5%. Out of these 56.8% of respondents reported that they used stress-reducing measures in a majority of cat visits and a majority stated that they used 5 out of 15 requested stress-reducing measures "Always" or "Often". Of the 13 measures for waiting and examination rooms, 7 had been introduced in a majority of the clinics.

The most frequently perceived obstacles to the implementation of stress-reducing measures were the layout and/or the clinic's existing premises, lack of time and lack of education. If the clinic had written routines, there was consistently also a more extensive use of stress-reducing measures.

Perceived obstacles for the application of stress-reducing measures are a desired subject for future studies. This to ascertain what is needed for more veterinary clinics to adopt a more extensive work with stress reduction for cats.

Keywords cat, feline, low-stress handling, low-stress, routines, stress

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	8
Figurförteckning.....	9
Förkortningar	10
1. Inledning	11
2. Syfte och frågeställning	12
3. Bakgrund	13
3.1 Kattens känslsystem	13
3.1.1 Engagerande känslor.....	13
3.1.2 Skyddande känslor	14
3.2 Kattens sinnen och feromoner	15
3.2.1 Hörsel.....	15
3.2.2 Syn.....	15
3.2.3 Lukt	15
3.2.4 Kattens feromoner	15
3.3 Om stress.....	16
3.3.1 Stressbegrepp	16
3.3.2 Tecken på och effekter av stress hos katten	16
3.3.3 Stressreducering.....	17
3.4 Stressreducerande åtgärder i förebyggande syfte.....	17
3.4.1 Anxiolytiska läkemedel	17
3.4.2 Handlingsplan	18
3.4.3 Transportträning	19
3.5 Stressreducerande åtgärder på klinik	19
3.5.1 Miljöåtgärder	19
3.5.2 Åtgärder vid hantering	22
3.5.3 Belöning.....	24
4. Material och metod	26
4.1 Litteraturöversikt.....	26
4.2 Enkätstudie	26
4.2.1 Urval.....	26
4.2.2 Enkätutformning.....	27

4.2.3	Distribution	28
4.2.4	Databearbetning	29
5.	Resultat	30
5.1	Klinikinformation	30
5.2	Vänt- och undersökningsrum	31
5.3	Stressreducerande åtgärder i samband med besök	32
5.4	Resultat för klinikens rutiner för stressreducerande åtgärder	36
6.	Diskussion	38
6.1	Resultatdiskussion	38
6.2	Metoddiskussion	44
7.	Konklusion.....	46
	Referenser.....	47
	Tack.....	54
	Bilaga 1 – Enkät.....	55
	Bilaga 2 – Fritextsvar	61
	Bilaga 3 – Svarsresultat till fråga om hur ofta de använder vissa metoder och verktyg för att kunna genomföra ett besök.....	64

Tabellförteckning

Tabell 1. Stressreducerande åtgärder som vidtagits i väntrum..	31
Tabell 2. Stressreducerande åtgärder som vidtagits i undersökningsrum.....	32
Tabell 3. Stressreducerande åtgärder under besök.....	32

Figurförteckning

Figur 1. "Hur många anställda har er klinik?"	30
Figur 2. "Har ni rutiner för lågstresshantering av kattpatienter?"	30
Figur 3. Förhållande mellan de som separerat och de som ej separerat katter från hundar/andra djur i väntrummet.....	31
Figur 4. Antal stressreducerande åtgärder som används "Alltid" eller "Ofta" på respektive klinik.	34
Figur 5. Antal åtgärder som respektive klinik infört i vänt och undersökningsrum summerat med antal åtgärder som används "Alltid" eller "Ofta"	34
Figur 6. "Vid hur stor andel av kattbesöken skulle du uppskatta att ni använder lågstresshantering?" ..	35
Figur 7. "Vilket/vilka hinder, om några, ser ni för att implementera lågstressmetoder för katthantering på er arbetsplats?"	36
Figur 8. "Vid hur stor andel av kattbesöken skulle du uppskatta att ni använder lågstresshantering?" med uppdelning baserad på klinikens rutiner	37

Förkortningar

AAFP	American Association of Feline Practitioners
CFC	Cat Friendly Clinic
FAP	Feline Appeasing Pheromone
ISFM	International Society of Feline Medicine

1. Inledning

Majoriteten av djurägare upplever att deras katter blir stressade till följd av veterinärbesök (Volk et al. 2011). Stress för både djur och ägare är en bidragande orsak till att djurägare undviker att ta sin katt till veterinären (Volk et al. 2011). Fysiologiska förändringar associerade med stress har observerats hos katt på klinik; Quimby et al. (2011) påvisade ökad hjärt- samt andningsfrekvens och Nibblett et al. (2015) visade förhöjd blodglukos vid vistelse i klinikmiljö.

Idag finns metoder och riktlinjer, bland annat från AAFP (American Association of Feline Practitioners) och ISFM (International Society of Feline Medicine), framtagna med syfte att göra veterinärbesök mindre stressande för katt (Rodan et al. 2022; Taylor et al. 2022). Detta genom att förbättra klinikmiljön och hanteringen (Rodan et al. 2022; Taylor et al. 2022). Det finns certifieringar för kliniker, såsom Cat Friendly Clinic (CFC) och Fear Free som syftar till att anpassa hantering och klinikmiljö så att stress på veterinärklinik minimeras för katten (Cat Friendly Clinic u.å.; Fear Free u.å.). Utöver en effekt på djuren kan även stressreducerande åtgärder ha en positiv inverkan på djurägares stressnivåer (Karn-Buehler & Kuhne 2022). Även ekonomiska incitament kan finnas för veterinärkliniker att implementera stressreducerande åtgärder då St Denis et al. (2023) fann att CFC-certifierade kliniker hade högre intäkt per besök och högre antal besök per patient och år. Utöver detta fann St Denis et al. (2023) att CFC-certifierade kliniker i större utsträckning utförde laborietester och även fann fler relevanta diagnostiska fynd än icke CFC-certifierade kliniker.

Hur användning och implementering av stressreducerande åtgärder ser ut på veterinärkliniker och djursjukhus i Sverige finns det till författarnas kännedom ingen data på.

2. Syfte och frågeställning

Detta arbete syftar till att undersöka hur vanligt förekommande användning av stressreducerande åtgärder är på veterinärkliniker i Sverige. Arbetet ämnar även utröna vilka eventuella hinder som upplevs av personalen på veterinärklinikerna för att kunna implementera stressreducerande åtgärder .

Frågeställningar:

- Vilka av de stressreducerande åtgärder som rekommenderas i litteraturen används inom poliklinisk veterinärverksamhet i Sverige?
- Hur frekvent används stressreducerande åtgärder för katt på poliklinik i Sverige?
- Finns det hinder för att kunna implementera stressreducerande åtgärder på veterinärkliniker/djursjukhus i Sverige och i så fall vilka?

3. Bakgrund

3.1 Kattens känslsystem

Rodan et al. (2022) menar att förståelse för och bemötandet av kattens känslsystem är grundläggande för arbetet med stressreducerande åtgärder. Panksepp (1998) presenterar hur känslsystemen kan klassificeras ur ett affektivt neurovetenskapligt perspektiv och denna klassificering skriver Heath (2018) är användbar för att förstå olika arters beteende. Klassificeringen delas in i två huvudgrupper av positiva och negativa känslor, men enligt Heathmodellen bör dessa benämnas *engagerande* känslor och *skyddande* känslor (Panksepp 2010; Heath 2018). De engagerande känslorna är de som får katten att aktivt söka upp sådant som är hjälpsamt för dess överlevnad (Rodan et al. 2022). De system som ingår i denna kategori är; Sökande – förväntan – utforskandesystemet, leksystemet, lustsystemet och omsorgssystemet (Heath 2018). De skyddande känslorna är de som ligger bakom beteenden som katten utför för att skydda sig själv mot något eller någon, och systemen i denna kategori är: frustrationssystemet, rädsla-oro-systemet, smärtsystemet och panik-sorgssystemet (Heath 2018).

3.1.1 Engagerande känslor

Sökande – förväntan – utforskandesystemet

Rodan et al. (2022) skriver att av de engagerande känslsystemen är det sökande-förväntan-frustrationssystemet som oftast ses på veterinärklinik. Enligt Heath (2018) motiverar detta system katten att söka det som är nödvändigt för dess överlevnad och ett exempel är när katten förflyttar sig för att söka upp mat, vatten och skyddade platser. Vidare beskrivs att beteenden som hör samman med dessa känslor är social interaktion, lek med objekt och sådana beteenden som används vid jakt.

3.1.2 Skyddande känslor

Rodan et al. (2022) skriver att de negativa/skyddande känslsystemen som oftast ses på veterinärklinik är frustrations-, rädsla-oro- samt smärtsystemet. Vidare menar Rodan et al. (2022) att när en katt inte tillåts möta negativa/skyddande känslor med önskat beteende, och således hindras att nå ett nödvändigt mål, så blir den stressad.

Frustrationssystemet

Heath (2018) beskriver att när kattens behov inte blir mötta och när den inte kan behålla kontrollen eller stöter på ett hinder för att skaffa sig nödvändiga resurser aktiveras frustrationssystemet. Vidare framförs att detta kan aktiveras när katten inte haft möjlighet att reagera på andra motivationssystem och frustrationssystemet är på det sättet kopplat till de andra emotionella systemen.

Ellis (2018) menar att kattens beteendemässiga svar på frustrationssystemet har som fokus att öka chanserna för katten att uppnå det den vill och att beteendesvaret är menat att ge katten kontroll över situationen. Ellis (2018) hävdar att katten, för att uppnå kontroll, därför kan ge kraftfulla svar på frustration som exempelvis aggression eller försök att väcka uppmärksamhet via stark vokalisering.

Rädsla-oro-systemet

Heath (2018) beskriver att rädsla-oro-systemet leder till att katten fortsätter ha tillgång till nödvändiga resurser och hjälper den att hantera hot mot tillgången till dessa, exempelvis hot om fysisk skada. Vidare menar Heath att systemet gör att katten att undviker faror då oron, en förväntan om fara, gör att katten reagerar med ett beteende avsett att undgå ett hot, även om det inte än är reellt.

Enligt Ellis (2018) kan de beteenden som hanterar rädsla-oro-systemet delas upp i kategorier av de som ökar avståndet till, samt interaktionen med hotet och de beteenden som inhämtar mer information om hotet. Beteenden som uppvisas kan vara försök att fly och gömma sig, men även beteenden som stöter bort hotet, exempelvis att väsa, riva och bita (Ellis 2018).

Smärtsystemet

Panksepp (2010) klassificerar upplevelsen av smärta som en del av rädsla-oro-systemet. Heath (2018) menar dock att det i ett veterinärmedicinskt sammanhang fyller en funktion att behandla smärta som ett eget system för att öka möjligheten till korrekt tolkning av de beteenden som katten uppvisar då smärta kan vara en trolig bakomliggande faktor. Smärtsystemet inkluderar både akut och kronisk smärta (Heath 2018).

3.2 Kattens sinnen och feromoner

3.2.1 Hörsel

Kattens hörselomfång överstiger människans och omfånget sträcker sig mellan 45 Hz och 85 000 Hz (Heffner & Heffner 1985). Ljud högre än 20 kHz klassificeras som ultraljud och katter är ett av få däggdjur som rapporterats kunna uppfatta ljud vid dessa frekvenser (Heffner & Heffner 1985; Ramsier et al. 2012). Katten och människans skillnad i hörselomfång gör det svårt för människan att förstå kattens upplevelse av ljudmiljön på en veterinärklinik (Stella et al. 2014).

3.2.2 Syn

Katten har ett stort öga i förhållande till sin kropp vilket möjliggör stort ljusinsläpp vid behov (Atkinson 2018). Detta gör att kattens öga är tre till åtta gånger mer ljuskänsligt än människans (Bradshaw et al. 2012). Ögonen är placerade på huvudet så att kattens synfält fokuseras framåt, med ett synfält som inte är helt olik människans (Bradshaw et al. 2012). Snabba rörelser kan uppfattas bra av katten, vilket är nödvändigt för jakt, men däremot tros den vara betydligt sämre på att uppfatta långsamma rörelser (Bradshaw et al. 2012).

3.2.3 Lukt

Bradshaw et al. (2012) lyfter att det idag saknas ordentlig kunskap om vilka förmågor kattens luktsinne medför, men att det troligtvis liknar de som återfinns hos hunden som kan upptäcka lukter vid ett tröskelvärde tio till hundra gånger lägre än människans. Katter samlar information om sin omgivning via lukter och använder en mängd olika luktsignaler för intra och inter-specifik kommunikation (Bradshaw et al. 2012).

3.2.4 Kattens feromoner

I kattens kinder sitter körtlar som utsöndrar ämnen när katten gnider dem mot olika objekt (Cromwell-Davis et al. 2004). Vitale (2018) beskriver att ett av de ämnen som utsöndras via kinderna är feromonet F3 och detta utsöndras av katten i miljöer där den tillbringar mycket tid och tros ha en dämpande effekt på stressrelaterade beteenden. Vidare beskrivs även "Feline Appeasing Pheromone" (FAP), vilket är ett feromon som utsöndras från kattmammans juver och tros ha en trygghetseffekt på kattungar. Vid stress kan katter utsöndra alarmferomoner och dessa tros kunna orsaka rädsla hos andra katter som senare vistas i samma utrymme (Pageat & Gaultier 2003). Troligen signaleras det till andra katter att undvika området som markerats med alarmferomoner (Pageat & Gaultier 2003).

3.3 Om stress

3.3.1 Stressbegrepp

Mills (2016) definierar *stress* som ett brett begrepp som beskriver komplexa kognitiva, emotionella och fysiologiska responser på stimuli som kan vara av både trevlig och otrevlig karaktär. En *stressor* kan beskrivas som ett av djuret upplevt hot mot dess homeostas (Moberg 2000). Mills (2016) beskriver i stället detta som en känsla, erfarenhet, händelse eller ett stimuli som kan uppfattas negativt. *Stressrespons* innebär den/de biologiska reaktion/-er som ett djur utvecklar som svar på en stressor och det finns fyra olika kategorier av biologiska responser på stress (Moberg 2000). Stressrespons kan komma i form av en förändring i autonoma nervsystemet, som en neuroendokrin förändring, en immunologisk förändring och/eller ett beteendesvar (Moberg 2000). Mills (2016) beskriver att *de tre F:en* är vanliga beteendesvar på stress hos katt:

- *Flykt* är strategin som ofta föredras om katten har möjlighet att fly
- *Fäkta* innebär att få hotet att dra sig tillbaka genom aggression
- *Frysa* innebär att hålla sig stilla för att undvika upptäckt, inte provocera aggression eller undvika att eskalera situationen

3.3.2 Tecken på och effekter av stress hos katten

Atkinson (2018) beskriver följande som beteenderelaterade tecken på stress hos katt och dessa kan variera mellan individer:

- Ökad vaksamhet och minskad sömn.
- Ökad muskelspänning som förberedelse på flykt- eller kamprespons.
- Sänkt huvudposition och låg kroppsställning.
- Öron som är platta och ut åt sidan.
- Svansen hålls nära kroppen.
- Inhiberade normala beteenden, såsom äta, tvätta sig, eliminering och utforskande beteenden.
- Undvikande beteenden såsom att gömma sig och fly.

Fysiologiska tecken associerade med aktivering av det sympatiska nervsystemet kan observeras vid stress, såsom takypné, takykardi, hypertension, salivering pupilldilatation, hässjande, anorexi, piloerektion, urinering och defekering (Atkinson 2018).

Rodan (2012) skriver att en katt som är stressad på veterinärkliniken kan vara svår att undersöka. Vidare beskrivs att det även är troligt att stressens fysiska påverkan kan ge avvikande fynd vid undersökningen. Exempel på sådana fynd kan vara takykardi, takypné, och hypertermi (Rodan 2012).

Avvikande fynd även kan ses vid diagnostiska tester till följd av stress hos katten och hyperglykemi, hyperkalemi samt kraftigt förhöjt blodtryck är exempel på sådana (Rodan 2012).

Karn-Buehler och Kuhne (2022) undersökte kattägares uppfattning av deras katters upplevelse av ett veterinärbesök. Författarna fann att en majoritet av katterna upplevdes som stressade vid besök hos veterinären. Volk et al. (2011) fann att även kattägare upplevde sina katter som stressade i samband med veterinärbesök. Samma studie visade även att djurägarnas upplevelse medförde att de undvek att ta sin katt till veterinären.

3.3.3 Stressreducering

Under senare år har mycket uppmärksamhet riktats mot att minska mängden stress som uppstår hos patienten vid besök på veterinärklinik (Heath 2020). Heath (2020) framför vikten av att stress inte uppstår i onödan, exempelvis genom olämplig hantering och på grund av en för djuret skrämmande miljö. Om möjligt är det eftersträvansvärt att vid veterinärbesök framkalla positiva känslor hos katten och även detta är ett fokus för stressreducerande åtgärder (Heath 2020). I detta arbete används *stressreducerande åtgärder* som begrepp till de strategier som används för att minimera kattens stress i samband med besök på veterinärkliniken.

3.4 Stressreducerande åtgärder i förebyggande syfte

Taylor et al. (2022) beskriver att en katts förmåga att hantera stress beror av kattens stressbelastning. Katten kan exempelvis klara av att vara instängd i sin kattbur som enda stressor, men när detta kombineras med fasta, transport, sjukdom/smärta, avlägsnande från sin hemmiljö och/eller andra stressorer kan det bli för mycket för katten att hantera och resultera i skyddande känslor (Taylor et al. 2022).

3.4.1 Anxiolytiska läkemedel

Anxiolytiska läkemedel är lugnande preparat som används för att behandla och dämpa symtom på ångest (Fuentes & Holstege 2014). De rekommenderas till katter som har negativa erfarenheter av veterinärbesök, inte är vana vid hantering eller vars temperament kan beskrivas som ängsligt (Rodan et al. 2022).

Gabapentin är ett preparat med anxiolytiska egenskaper som rekommenderas för oral användning på katt (Riemer et al. 2021; Rodan et al. 2022). I en studie av van Haaften et al. (2017) gavs gabapentin oralt 90 minuter innan katten placerades i transportbur för transport till veterinärklinik och ledde till en signifikant reduktion

av stressrelaterade beteenden, mätt med skattningsskala, både under transport och veterinärundersökning jämfört med placebo. Även Kruszka et al. (2021) fann att behandling med gabapentin två timmar innan undersökning gav signifikant högre medgörlighet under undersökning jämfört med placebo.

Pregabalin är en substans som har liknande egenskaper som gabapentin (Li et al. 2011). Lamminen et al. (2023) utförde en studie där pregabalin gavs 90 minuter innan katten placerades i en transportbur för att sedan transporteras till veterinären och genomgå en undersökning. En signifikant skillnad uppvisades i djurägarens bedömning av kattens tecken på ångest och rädsla, utvärderat via en femgradig skattningsskala, under transport jämfört med placebo (Lamminen et al. 2023). Även under undersökningen observerades en signifikant skillnad i stressrelaterade beteenden såsom exempelvis vokalisering, kroppsställning, öronposition och pupilldilatation jämfört med placebo (Lamminen et al. 2023). Det ska dock noteras att studien är sponsrad av företaget som producerar läkemedlet samt att de som utfört studien är anställda på samma företag.

3.4.2 Handlingsplan

Rodan et al. (2022) föreslår en individanpassad handlingsplan som ett effektivt verktyg för förebyggande av stress hos kattpatienter. Den bör vara unik för varje individ och kan behöva justeras utifrån patientens respons (Herron & Shreyer 2014).

För att kunna upprätta en handlingsplan är det viktigt att föra in så mycket information som möjligt i ett synligt område i patientens journal (Rodan et al. 2022). Denna information bör enligt Rodan et al. (2022) inkludera följande:

- Tidig historia.
- Stressorer i hemmet.
- Kattens emotionella status vid tidigare besök, exempelvis om de valde att utforska eller gömma sig i undersökningsrummet.
- Medicinering som bör ges innan besök.
- Kattens preferenser gällande position och plats för undersökning.
- Föredragna områden för beröring.
- Föredragna områden för blodprovstagning.

Riemer et al. (2021) för fram att utifrån denna plan bör beslut tas gällande var undersökningen ska ske (exempelvis på golvet eller undersökningsbordet), hur hanteringen av patienten ska ske, användande av belöningar såsom godis eller leksaker och utvärdering av potentiell skaderisk för personalen. De planerade undersökningarna och behandlingarna bör rangordnas baserat på hur invasiva de anses vara och de bör planeras så att de minst obehagliga utförs först och de mest

obehagliga utförs sist (Riemer et al. 2021). Handlingsplanen kan även användas vid besöksbokning för att avgöra om besöket bör läggas under lugnare tid på kliniken eller om besökstiden behöver förlängas (Rodan et al. 2022).

3.4.3 Transportträning

Pratsch et al. (2018) utvärderade transportträning av katter och visade att beteenderelaterade tecken på stress minskade under transport om katten tidigare erhållit transportträning. Många djurägare uppger att en stressfylld transport till kliniken kan vara ett hinder för att uppsöka veterinärvård och det kan starta med att katten gör motstånd redan när den ska placeras i transportburen (Volk et al. 2011). Caney (2022) beskriver att transporten till kliniken ansågs av djurägare vara ett av de mest stressande momenten och 75 % av dessa djurägare hade aldrig fått råd från veterinärklinik gällande transportträning. Transportträning är således ett viktigt verktyg och djurägare bör skapa positiva associationer med transportburen i hemmiljö (Riemer et al. 2021). Ovana vid transport kan öka stressnivån hos katten redan innan den är på plats på veterinärklinik (Rodan et al. 2022). Även djurägaren kan bli stressad över exempelvis transporten, hur katten beter sig på kliniken eller upplevd skada på relationen till sin katt, vilket i sin tur kan påverka katten negativt (Rodan et al. 2022).

Utbildning av djurägare bör innefatta hur katten placeras på ett respektfullt vis i buren, lämpliga typer av transportburar, hur buren bärs på korrekt sätt, hur olika audiovisuella stimuli kan minskas under transport och eventuell användning av syntetiska feromoner (Taylor et al. 2022). Transportburen bör finnas i hemmet som en permanent inventarie och placeras på en plats som katten tycker om (Taylor et al. 2022). Målet bör vara att katten ser buren som en accepterad del av dess miljö snarare än en indikation på potentiellt obehagliga upplevelser, såsom veterinärbesök (Taylor et al. 2022).

3.5 Stressreducerande åtgärder på klinik

3.5.1 Miljöåtgärder

Taylor et al. (2022) lyfter vikten av att hålla en låg ljudnivå på kliniken, då katter uppvisat fler antal beteenden relaterade till rädsla i en högljudd veterinärmiljö än i en miljö med lägre volym. Vidare beskriver författarna att synen av okända djur och även bilder och silhuetter av andra djur kan uppfattas som hotande av katten. De skriver även att veterinär utrustning samt inredning, till exempel takfläktar, kan upplevas som hotande av katten. Taylor et al. (2022) menar därför att reducering av visuella stimuli på veterinärklinik är viktigt för att minimera kattens upplevda

stress. Även lukter från andra djur och framför allt lukten av de djur katten anser vara potentiella rovdjur, såsom hundar, är en stressor i veterinärmiljön för katten (Taylor et al. 2022). Caney et al. (2022) fann att djurägare upplevde veterinärkonsultationen samt andra djur i väntrummet som de två mest stressfyllda momenten vid ett veterinärbesök. Att skapa en god miljö för katten är av stor vikt och målet är att ge katten möjlighet att uppleva komfort, välbefinnande, tillit och en känsla av kontroll (Mellor 2016).

Syntetiska feromoner

I riktlinjer finns ofta rekommendationer gällande användning av syntetiska feromoner som en miljöåtgärd för att minska stress (Rodan et al. 2022; Taylor et al. 2022). Syntetiska feromoner används i form av spridare för inkoppling i vägguttag, men även i form av spray som rekommenderas för användning på filter och handdukar (Rodan et al. 2022; Taylor et al. 2022).

Effekten av syntetiska feromoner är omdebatterad och i en systematisk översiktsartikel fann Frank et al. (2010) att de flesta studier på ämnet hade otillräcklig evidens för att påvisa att syntetiska feromoner har en signifikant effekt. Crump (2023) gick igenom fem studier om syntetiska feromoner och slog fast att studierna var för sig inte gav tillräcklig evidens för effekten av syntetiska feromoner, men att de däremot sammantaget indikerade att syntetiska feromoner kan lindra akut stress hos katter på veterinärklinik (Crump 2023).

Syntetiska feromoner används brett inom veterinärmedicin och begränsad kvalitet på den vetenskapliga evidensen innebär inte att syntetiska feromoner saknar verkan och inga negativa effekter av syntetiska feromoner har heller kunnat påvisas (Lloyd 2017).

Väntrum

Det första katten bör se vid ankomst till veterinärkliniken är receptionsdisken, och inte andra djur (Yin 2009 se Lloyd 2017). Väntrummet bör vara ett lugnt område där djurägare har möjlighet att placera sig och katten med god distans från andra (Taylor et al. 2022). Ett separat väntrum för katt är idealiskt och där ska de inte kunna utsättas för lukt, ljud eller syn av andra arter (Taylor et al. 2022). Är det inte möjligt med ett separat väntrum kan katter få en separat yta där de kan vänta och barriärer byggas för att förhindra ögonkontakt mellan katter och andra arter (Riemer et al. 2021; Taylor et al. 2022). Taylor et al. (2022) föreslår även särskilda besökstider där veterinärkliniken endast tar emot katter, allra helst vid tider då det är lugnt och stilla på kliniken. Att erbjuda upphöjda hyllor där kattburar kan placeras och filter för övertäckning av transportburar kan även det reducera stressen

i väntrummet (Riemer et al. 2021). Feromoner kan användas via spridare i vägguttag eller spray på filter (Taylor et al. 2022).

Undersökningsrum

Enligt Taylor et al. (2022) bör det finnas separata undersökningsrum för katter som inte delas med hundar eller andra arter. Skulle separata undersökningsrum inte vara möjligt bör det i stället schemaläggas så att endast katter vistas i undersökningsrummet under en viss period, exempelvis eftermiddagar (Taylor et al. 2022). Höga ljudnivåer kan orsaka stress hos katter under undersökning och det är därför fördelaktigt om undersökningsrummet ligger på en tyst plats (Taylor et al. 2022). Det är också viktigt att förbereda undersökningsrummet med all utrustning som kan behövas innan undersökningen börjar, detta för att minska eventuell stress katten kan uppleva av att människor går in och ut ur undersökningsrummet (Taylor et al. 2022; Rodan et al. 2022). Starkt ljus kan upplevas som obehagligt och det kan därför vara fördelaktigt att ha möjlighet att dämpa belysningen i undersökningsrummet (Herron & Shreyer 2014). Kalla och hala ytor bör undvikas då de kan utgöra en ovan taktill upplevelse för katten och öka stress (Taylor et al. 2022). Därför bör halkfria underlag användas och handdukar kan placeras ovanpå undersökningsytor för ytterligare komfort (Riemer et al. 2021).

Katter är ofta lugnare i sin transportbur och om locket på buren är avtagbart kan undersökningen med fördel utföras med katten liggande i burbotten (Riemer et al. 2021; Taylor et al. 2022). Transportburen kan även ha en lugnande effekt som gömställe då en av kattens hanteringsmekanismer vid stressfyllda situationer är att gömma sig (Hammerle et al. 2015). Vägning är en väsentlig del av en klinisk undersökning och kan vara ett stressfyllt moment för katten (Taylor et al. 2022). För att undvika detta stressmoment kan det vara fördelaktigt att väga katten i transportburen för att sedan subtrahera vikten av transportburen (Taylor et al. 2022).

Heath (2020) anför att städning mellan varje patient är ett effektivt sätt att göra veterinärmiljön mindre stressande för katter. Det är viktigt att städa ytor där katten kan ha markerat med alarmferomoner och de rengöringsmedel som används ska vara oparfymerade (Taylor et al. 2022). Katter kan även utsöndra alarmferomoner via tassarna och genom att djurägaren tar med egen handduk som används på undersökningsbordet kan spridningen av dessa alarmferomoner i veterinärmiljön minska (Heath 2020). Spridare med syntetiska feromoner som kopplas in i vägguttag bör finnas för att maskera annan doft (Heath 2020).

Musik

För att bidra till en lugnare miljö och reducera akustiskt stimuli rekommenderar Taylor et al. (2022) att klassisk eller kattspezifisk musik spelas i väntrummet. Snowdon et al. (2015) tog i samband med en studie fram kattspezifisk musik som avsåg skapa en anknytningseffekt hos katter genom att bland annat försöka efterlikna spinnande och diande. Katters reaktion på denna musik jämfördes sedan med reaktionen på musik komponerad för människor och författarna kom fram till att katter drogs signifikant mer till kattspezifisk musik (Snowdon et al. 2015). Hampton et al. (2020) utförde en studie där katter under en tiominutersperiod innan klinisk undersökning, samt under undersökningen, fick lyssna på kattspezifisk musik. Katter som lyssnade på kattspezifisk musik hade signifikant lägre stressnivå än katter som lyssnade på klassisk musik eller tystnad (Hampton et al. 2020).

3.5.2 Åtgärder vid hantering

Första kontakten

Innan katten närmas vid undersökning bör den observeras för att bedöma dess stressnivå och katten bör få komma ut ur transportburen självmant (Rodan et al. 2022). I en studie av Pratsch et al. (2018) lämnade över hälften av katterna transportburen av sig själva inom 180 sekunder efter att buren hade öppnats. Katten ska inte dras ut ur transportburen och inte heller bör buren tippas så att katten åker ur, för att undvika att katten blir skrämdd och tappar kontrollen (Riemer et al. 2021). Om toppen på buren inte är löstagbar går det att dra ut bäddmaterialet försiktigt ur buren för att sedan långsamt placera handen bakom katten och föra den mot sig (Rodan et al. 2022).

Undersökning

Undersökningen bör utföras på den plats där katten känner sig tryggast, det kan innebära exempelvis på golvet, på vågen, i burbotten eller i djurägarens knä (Riemer et al. 2021; Rodan et al. 2022). Enligt Rodan et al. (2022) bör kattens individuella preferenser avgöra vilken position undersökningen görs i, sittande, stående eller liggande. En varm filt eller handduk, sprayad med syntetiska feromoner, kan användas för att täcka katten och mjuk konversation eller interaktion med leksaker från djurägarens sida kan vara fördelaktigt (Rodan et al. 2022).

Undersökningsproceduren bör vara lyhörd för kattens behov och saktas ner eller pausas om katten blir för stressad (Rodan et al. 2022). Om katten uppvisar kraftiga tecken på stress och behandlingen eller undersökningen inte är akut bör det övervägas att avbryta undersökningen och skicka hem patienten med en plan för nästa besök (Riemer et al. 2021).

Rodan et al. (2022) beskriver att särskilda åtgärder bör tas vid ultraljud och röntgen. Sedering bör användas för att öka bildkvalitet och reducera patientens rädsla (Rodan et al. 2022).

Provtagning

Valet av ven vid blodprovstagning bör anpassas efter vilken ven som tolereras bäst av individen och små kanyler bör användas (Rodan et al. 2022). Vid klippning av päls vid provtagningsområdet bör tyst klippmaskin användas då ljudet av klippmaskinen för katten kan vara okänt och således skrämmande (Taylor et al. 2022).

EMLA (Eutectic Mixture of Local Anesthetics) är en lokalbedövning bestående av lika delar prilokain och lidokain (Lener et al. 1997). I en studie av Crisi et al. (2021) undersöktes effekten av lokalbedövning vid blodprovstagning i jugularvenen på katt. EMLA-kräm applicerades 30 minuter innan provtagning och färre stresstecken och mindre reaktion vid stick uppvisades än vid applicering av placebo (Crisi et al. 2021).

Attityd

Enligt Riemer et al. (2021) bör djurägaren under besöket förmedla positivitet och förtroende vilket kan förstärkas genom en förstående attityd hos personalen på veterinärkliniken. Quaranta et al. (2020) visade att katter reagerade liknande på mänskliga uttryck av ilska och glädje som på katters väsande och spinnande och drar slutsatsen att katter således bör ha en form av förståelse för mänskliga emotionella signaler. Herron och Shreyer (2014) anför att personal inom djursjukvård bör använda ett språk och uppvisa en attityd som främjar säker och mild hantering av djuren.

Immobilisering

Atkinson (2018) beskriver att vid hantering av katter bör minimalt med tvång eller fasthållning användas och i de fall det används bör det vara av mild grad. Fasthållning i nackskinet eller andra hårdare tvångsmetoder kan orsaka rädsla och obehag hos katten och som en långtidseffekt av detta kan katten bli mer stressad och utveckla försvarsaggression gentemot de som hanterar katten i framtiden (Atkinson 2018). Katter som utsatts för helkroppsfasthållning har påvisat fler negativa reaktioner, såsom ökad andningsfrekvens, ökad vokalisering, bakåtfällda öron och slickande runt nos, än de som utsattes för passiv fasthållning (Moody et al. 2020).

Hjälpmedel

Det finns olika hjälpmedel som kan användas vid hantering av katter och litteraturen är inte helt samstämmig om användandet.

Katter kan lindas in i handduk för att skapa en skyddande barriär mellan katt och människa, samt minska visuella stimuli (Moffat 2008). Herron och Shreyer (2014) beskriver handduk som ett verktyg för kontroll av huvudet på katt. Vid användande av handduk förespråkar AAFP/ ISFM i sina riktlinjer att katten endast ska svepas om löst med handduken, detta för att kunna kontrollera kattens framben vid provtagning (Rodan et al. 2022).

Kattväska är en väska som katten placeras i där huvudet sticker ut och det samtidigt finns öppningar för ben att föras ut genom och användningsområdet är liknande det för handduksomsvepning. Hammerle et al. (2015) anser att de inte bör användas på katter som blir ängsliga när deras rörelse förhindras.

Kattmunkorgar täcker både ögon och mun och minskar på så vis visuella stimuli och förhindrar att katten biter. Herron och Shreyer (2014) framför att användande av kattmunkorg syftar till ökad säkerhet för personen som hanterar katten och minimerar stressande visuella stimuli. Riemer et al. (2021) förespråkar hellre användandet av handduk än kattmunkorg.

Riemer et al. (2021) beskriver krage som en metod för att kontrollera huvudet på katt och öka säkerheten vid hantering. AAFP/ISFM:s riktlinjer rekommenderar inte användandet av krage för huvudkontroll, kattväska eller kattmunkorg då de anser att det troligtvis är negativt för kattens upplevelse och ökar risken för försvarsreaktioner (Taylor et al. 2022).

3.5.3 Belöning

I en enkätstudie av Mariti et al. (2016) uppgav djurägare att deras katts reaktion på veterinärbesök ändrats till det sämre efter kirurgi eller ett komplicerat besök på veterinärkliniken. Den negativa responsen relaterad till veterinärkliniken går ofta att förändra till en positiv respons (Herron 2015). Detta kallas motbetingning och det bästa verktyget för denna förändring är via olika typer av belöning i form av mat eller godis och detta kan härledas till det naturliga beteendet som motiverar djur att äta och överleva (Herron 2015). Motbetingning i klinikmiljö är som mest effektiv när belöningen erbjuds då djuret fortfarande är i ett avslappnat tillstånd, innan eventuella procedurer påbörjas (Herron 2015).

Djurägare kan uppmanas ta med godis eller mat till veterinärbesöket som katten tycker om (Riemer et al. 2021). Belöningar kan även användas under undersökning

för att manövrera katten till önskad plats genom att lägga spår eller locka (Taylor et al. 2022). Hos en väldigt rädd katt kan dock rädslan vara starkare än motivationen att äta (Taylor et al. 2022). Detta kan i sin tur leda till en känslomässig konflikt och på så vis riskera att skapa en negativ emotionell respons på belöningen och det är därför viktigt att utvärdera kattens emotionella status innan belöning erbjuds (Taylor et al. 2022).

4. Material och metod

4.1 Litteraturöversikt

En litteraturöversikt utfördes med fokus på att identifiera de åtgärder som kan användas för att minska katters stress i klinikmiljö. Litteratursökningen genomfördes via söktjänsten Primo som tillhandahålls av biblioteket på Sveriges Lantbruksuniversitet, samt söktjänsterna PubMed och Web of Science. Följande sökord användes i olika kombinationer: *cat, cats, feline, handl*, technique*, treatment, examin*, interaction, clinical, stress*, nervous, fear*, "low-stress", behavior, behaviour, veterinar**. Vidare användes referenslistor från artiklar som identifierades i sökningen för att finna ytterligare relevant litteratur inom området. All litteratur som användes var vetenskapligt granskad förutom Mills (2016), men den ansågs ändå hålla hög kvalitet och var från en trovärdig källa.

4.2 Enkätstudie

4.2.1 Urval

Den färdiga enkäten delades med djursjukskötare studenter samt handledare och skickades efter revision ut till veterinärkliniker som webbenkät via Netigates e-postfunktion.

Målet med urvalet var att utifrån en komplett lista över veterinärkliniker i Sverige kunna göra ett slumpmässigt urval. I Sverige saknas ett centralt register över veterinärkliniker. Djurhälsopersonal i Sverige rapporterar dock in sin arbetsplats till Jordbruksverket. En förfrågan skickades till Jordbruksverket via deras hemsida och från Djurhälsopersonalenheten på Jordbruksverket erhöles denna lista via e-post. Listan innehöll arbetsplatsens namn, adress samt telefonnummer. Jordbruksverkets register uppdateras av att djurhälsopersonalen själva anmäler ny arbetsplats och det möjligt att den inte omfattar samtliga veterinärkliniker i Sverige. Utifrån att djurhälsopersonal kan ha anmält andra arbetsplatser än veterinärkliniker

med smådjursverksamhet gjordes en exkludering av arbetsplatser som matchar ett eller flera av följande kriterier från urvalet.

- Veterinärkliniker med enbart hästinriktad verksamhet
- Slakterier och livsmedelsföretag
- Universitet och myndigheter
- Läkemedelsbolag
- Veterinära konsultverksamheter
- Endast ambulering veterinära verksamheter
- Djurparker
- Zooaffärer utan veterinär verksamhet

E-postadresser till klinikerna samlades in manuellt från klinikens hemsida eller Facebooksida. Om e-postadress varken gick att hitta på hemsida, Facebooksida eller via en sökning på Google, så exkluderades veterinärklinikerna från listan då enkäten var ämnad att distribueras via e-post.

Kvar efter ovanstående exklusionskriterier var 372 djurkliniker från vilka 160 valdes ut via ett slumpmässigt urval. Det slumpmässiga urvalet gjordes via excelfunktionen ”=SLUMP()” vilken tilldelat alla rader i urvalsdokumentet ett slumpmässigt numeriskt värde som vidare sorterades i ordningen från minsta till största. Därefter användes de första 160 raderna. Antalet 160 valdes utifrån en önskan om 100 svar på enkäten. Då medelsvarsfrekvensen på online-enkäter år 2020 enligt Holtom et al. (2022) var 65 % (SD = 25 %) antogs det innebära att ungefär 100 svar skulle inkomma.

4.2.2 Enkätutformning

Vid litteraturgenomgången identifierades fem artiklar med förslag på stressreducerande åtgärder för katt vilka användes som grund för enkäten. De valdes utifrån att de var vetenskapligt granskade, samt innehöll förslag på stressreducerande åtgärder för katter vid veterinärbesök. Dessa var Hammerle et al. (2015), Herron & Shreyer (2014) och Riemer et al. (2021), samt AAFP/ISFM:s riktlinjer från Rodan et al. (2022) och Taylor et al. (2022).

Innehållet i de fem valda artiklarna som identifierades i litteraturöversikten kategoriserades utifrån lokalåtgärder, hanteringsmetoder, förebyggande åtgärder och verktyg. Stressreducerande åtgärder valdes sedan ut till enkätfrågor och begränsades till de åtgärder som behandlade poliklinisk verksamhet, väntrum och undersökningsrum. Alla åtgärder fanns inte med i alla artiklar och alla åtgärder som föreslogs i artiklarna inkluderades ej för att enkäten ej skulle bli för omfattande och anses ta för mycket tid för respondenten att besvara.

Enkäten bestod av fyra delar. Första delen bestod av frågor om kliniken, storleken på kliniken, huruvida kliniken haft rutiner kring stressreducerande åtgärder vid hantering av katt.

Del två bestod av frågor om väntrum och undersökningsrum. Första frågan var huruvida kliniken haft separat väntrum för katt. Andra frågan var beroende av att respondenten besvarat föregående fråga om kliniken har ett separat väntrum för katter med ”Ja”. Vid ett ”Ja”-svar så ställdes en uppföljande fråga om väntrummet var avskilt från andra djurarter gällande doft, ljud och syn. Övriga frågor om väntrum och undersökningsrum var utformade så att respondenten fått svara ”Ja”, ”Nej” eller ”Vet ej” på frågor om implementerade åtgärder i dessa utrymmen.

Del tre bestod av två delar och en uppföljningsfråga. I del ett fick respondenten svara på 15 påståenden och hur ofta dessa utförs på kliniken. Svaret gavs i en femgradig Likertskala där svarsalternativen gick från ”Aldrig” till ”Alltid” med en möjligt att även svara ”Vet ej”, detta för att möjliggöra för respondenten att gå vidare till nästa fråga vid tvekan kring svaret. I del två besvarades sex frågor kring hur frekvent olika metoder/verktyg, exempelvis kattmunkorg, används vid undersökning av kattpatienter. Även här fanns svarsalternativen i samma femgradiga skala. Efter detta fick respondenten uppskatta vid hur stor andel av besöken som stressreducerande åtgärder användes. Detta svar angavs i procent via en skala från 0 % till 100 %.

Del fyra behandlade vilka hinder, om några, respondenten har kunnat uppleva för implementering av stressreducerande åtgärder för katt. Svaret gavs via ett fritextfält.

Enkäten avslutades med ytterligare ett fritextfält där respondenten uppmanades dela med sig av eller tillägga ytterligare information utöver det enkäten tagit upp eller om de önskade förtydliga sitt svar på någon fråga i enkäten. Enkät i sin helhet finns i bilaga 1.

4.2.3 Distribution

Av 160 utskickade enkäter nådde 158 fram till respondenternas e-post. Två utskick nådde inte fram på grund av att mottagaren hade blockerat e-postadressen som användes vid utskick från Netigate. Enkäten var aktiv i 18 dagar efter utskick och 2 påminnelser skickades ut under tiden, den första efter 6 dagar och den andra efter 12 dagar.

4.2.4 Databearbetning

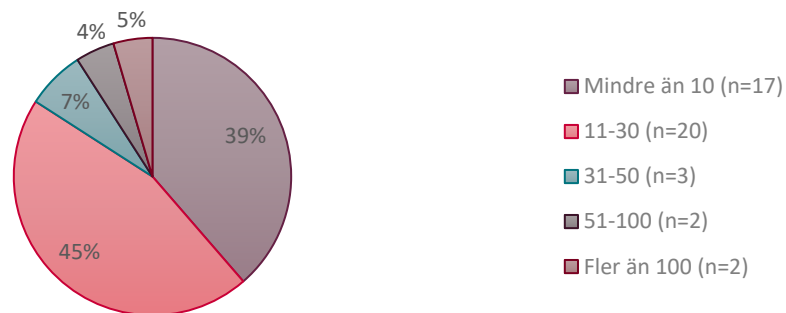
Antalet svar som erhöles var 51, varav 28 ansågs slutförda av Netigate. Av de 23 enkäterna som ej markerats som slutförda ansågs 16 vara slutförda vid en manuell genomgång. Den manuella genomgången bestod i att säkerställa att respondenten hade svarat på alla obligatoriska frågor. Sju enkäter exkluderades då inte alla frågor var besvarade. Som grund för databearbetningen användes 44 enkätsvar och svarsfrekvensen hamnade således på 27,5 %.

Microsoft Excel har använts för databearbetning, inklusive kategorisering av fritextsvar, och deskriptiv statistik.

5. Resultat

5.1 Klinikinformation

Deltagande veterinärklinikers storlek i form av antalet anställda presenteras i figur 1. En stor majoritet av klinikerna hamnade i intervallet 1 – 30 anställda.

Figur 1. "Hur många anställda har er klinik?" Fördelning i procent av totalt antal respondenter (n=44).

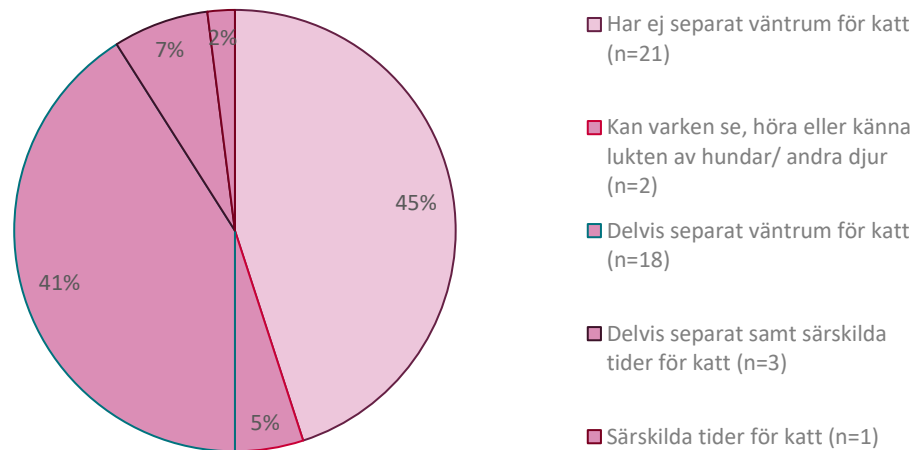
Huruvida veterinärkliniken hade särskilda rutiner för stressreducerande åtgärder vid hantering av kattpatienter och hur dessa rutiner förmedlades till de anställda presenteras i figur 2.

Figur 2. "Har ni rutiner för lågstresshantering av kattpatienter?" i procent av totalt antal respondenter (n=44).

5.2 Vänt- och undersökningsrum

På vilket sätt klinikerna separerar katter från hundar och andra djur i väntrummet. Resultat redovisas i figur 3.

Figur 3. Förhållande mellan de som separerat och de som ej separerat katter från hundar/andra djur i väntrummet. Mörkrosa fält representerar de som har separerat katter från hundar/andra djur (n=24, 55 %) och ljusrosa fält de som ej har separerat (45 %). Sättet på vilket kliniken har separerat katterna visas och anges som andel av totalt antal kliniker (n=44). Delvis separat väntrum innebär att katterna inte kan se, men höra samt känna lukten av hundar/andra djur. Särskilda tider för katt innebär att kliniken har tider då de endast tar emot katter.

Stressreducerande åtgärder som kliniken har vidtagit i vänt- samt undersökningsrum besvarades. Varje fråga behandlade en specifik åtgärd och svarsalternativen var ”Ja”, ”Nej” och ”Vet ej” (tabell 1 och tabell 2).

Tabell 1. Åtgärder som vidtagits i väntrum. Procentuell andel av totalt antal svar (n=44) och avrundat till närmaste heltal med antal svar inom parentes. I fallande ordning utifrån den åtgärden flest respondenter angivit att de implementerat.

Åtgärd i väntrum	Ja	Nej	Vet ej
Har ni hyllor där kattburen kan ställas upp?	75 % (33)	25 % (11)	0 % (0)
Har ni barriärer för att minska ögonkontakt mellan patienter?	57 % (25)	43 % (19)	0 % (0)
Tillhandahåller ni filter i väntrummet för djurägare att täcka över transportburar med?	45 % (20)	55 % (24)	0 % (0)
Har ni syntetiska feromoner (t.ex Feliway) i väntrummet?	36 % (16)	64 % (28)	0 % (0)
Har ni kattvänlig musik i väntrummet?	7 % (5)	89 % (39)	5 % (2)

Tabell 2. Åtgärder som vidtagits i undersökningsrum. Procentuell andel av totalt antal svar (n=44) och avrundat till närmaste heltal med antal svar inom parentes. I fallande ordning utifrån den åtgärden flest respondenter angivit att de implementerat.

Åtgärd i undersökningsrum	Ja	Nej	Vet ej
Har ni har halkfria ytor/mattor på undersökningsbordet?	98 % (43)	2 % (1)	0 % (0)
Försöker ni förbereda undersökningsrummen med all utrustning som kan behövas innan patienten tas in?	75 % (33)	23 % (10)	2 % (1)
Håller ni låg ljudnivå i/utanför rummen där ni undersöker katter?	73 % (32)	25 % (11)	2 % (1)
Har ni olika sorters kattgodis/kattmat lättillgängligt i undersökningsrummen?	70 % (31)	30 % (13)	0 % (0)
Har ni syntetiska feromoner (t.ex Feliway) i undersökningsrummen?	64 % (28)	36 % (16)	0 % (0)
Har ni undersökningsrum endast avsedda för katter?	48 % (21)	52 % (23)	0 % (0)
Har ni halkfri yta på kattvågen?	20 % (9)	80 % (35)	0 % (0)
Har ni särskilda städrutiner för undersökningsrummen efter en stressad kattpatient?	11 % (5)	86 % (38)	2 % (1)

5.3 Stressreducerande åtgärder i samband med besök

Hur ofta olika stressreducerande åtgärder användes i samband med kattbesök på veterinärklinikerna besvarades som flervalfråga med svarsalternativen ”Alltid”, ”Ofta”, ”Ibland”, ”Sällan”, ”Aldrig” och ”Vet ej”. Resultat redovisas i tabell 3.

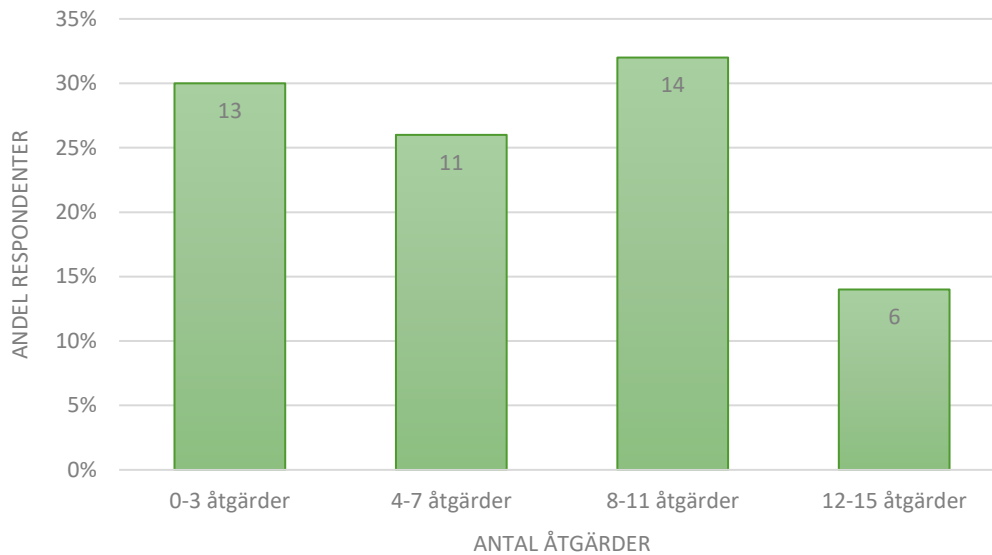
Tabell 3. ”Hur ofta görs följande?”. Procentuell andel av totalt antal svar (n=44) avrundat till närmaste heltal med antal svar inom parentes. I fallande ordning utifrån den åtgärden flest respondenter angivit att de använder ”Alltid”/”Ofta”.

Påstående	Alltid/ofta	Ibland/Sällan	Aldrig	Vet ej
Vi använder ord såsom rädd, hotad och otillräckligt socialiserad i stället för ord såsom arg, elak och dum när vi beskriver kattpatienter.	73 % (32)	23 % (10)	2 % (1)	2 % (1)
Vi låter katten komma ut ur transportburen på sina villkor.	71 % (31)	29 % (13)	0 % (0)	0 % (0)

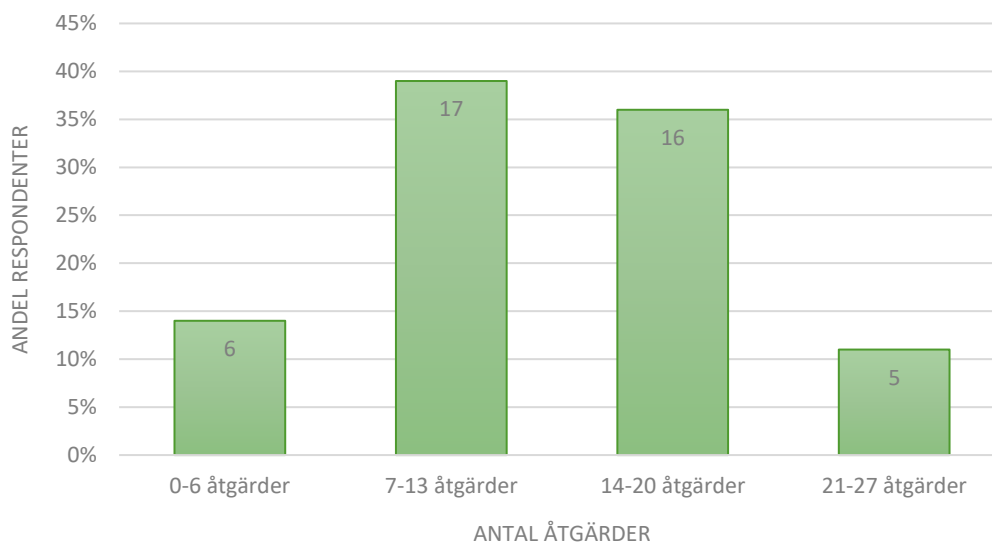
Påstående	Alltid/ofta	Ibland/Sällan		Vet ej			
Vi journalför kattens beteende under besöket och noterar vilka metoder som fungerar bra/dåligt inför kommande besök.		68 % (30)		27 % (12)		2 % (1)	2 % (1)
Vi tar pauser i undersökningen om katten är stressad.		61 % (27)		35 % (15)		0 % (0)	5 % (2)
Vi sederar katter innan ultraljuds- och/eller röntgenundersökningar.		54 % (24)		43 % (19)		0 % (0)	2 % (1)
Vi säkerställer att katten vid behov har någonstans att gömma sig under undersökningen.		47 % (21)		36 % (16)		11 % (5)	5 % (2)
Vi avbryter om möjligt undersökningen helt och bokar om till en annan dag om katten är för stressad.		45 % (20)		45 % (20)		5 % (2)	5 % (2)
Vi anpassar vilken ven vi tar blodprov ur (bakben, framben, jugular) utifrån den individuella katten och vad som stressar den minst.		45 % (20)		50 % (22)		5 % (2)	0 % (0)
Vi låter katten styra var i rummet undersökningen sker, exempelvis på golvet, i botten av transportburen eller i djurägarens knä.		39 % (17)		55 % (24)		5 % (2)	2 % (1)
Vi ger råd till och utbildar kattägare i hur de kan förbereda transport till kliniken på bästa sätt, t.ex burträning.		37 % (16)		57 % (25)		5 % (2)	2 % (1)
Vi använder om möjligt godis som distraktion vid undersökning.		37 % (16)		50 % (22)		11 % (5)	2 % (1)
Vi sprayar filter/handdukar med syntetiska feromoner minst 15 minuter innan de ska användas.		36 % (16)		36 % (16)		25 % (11)	2 % (1)
Vi skriver vid behov ut ångestdämpande läkemedel, t.ex. Gabapentin, till katter innan besök.		34 % (15)		57 % (25)		7 % (3)	2 % (1)
Vi använder dämpad belysning i undersökningsrummet vid undersökning av katt.		13 % (6)		61 % (27)		23 % (10)	2 % (1)
Vi använder lokalbedövning (t.ex EMLA, lidokaingel) och låter det verka 30 minuter inför blodprovstagning eller kanylläggning.		9 % (4)		39 % (17)		52 % (23)	0 % (0)

Data för de åtgärder som användes "Alltid" eller "Ofta" vid besök bearbetades för att ge en bild av hur spridningen av antal åtgärder som respektive klinik använde såg ut (figur 4).

Figur 4. Spridningen av antal stressreducerande åtgärder som används "Alltid" eller "Ofta" på respektive klinik. Visas som procentuell andel av totalt antal respondenter (n=44) och antal svar per kategori på respektive stapel

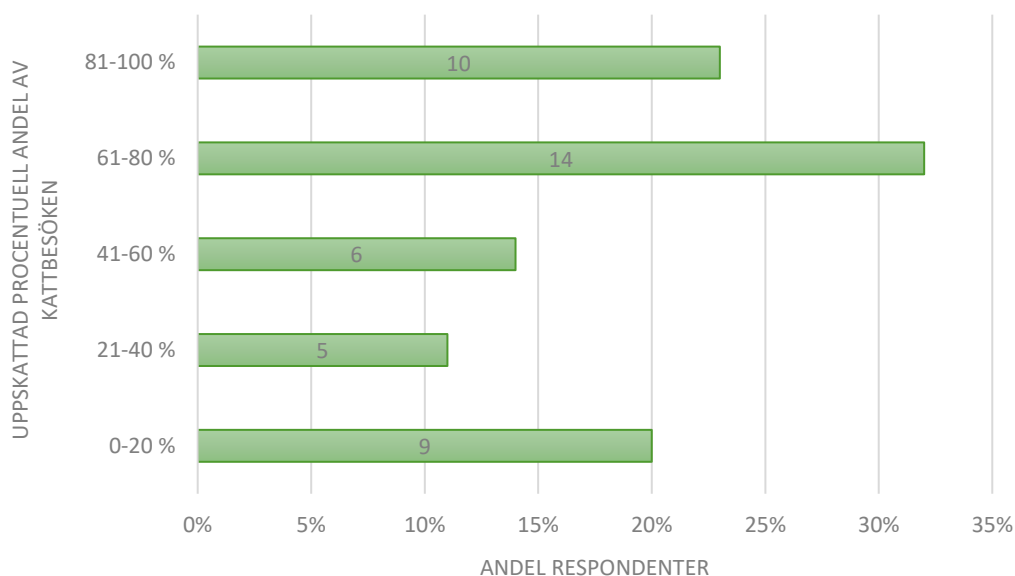
Figur 5 visar spridningen då åtgärder för vänt- och undersökningsrum summerats med åtgärder vid besök som används "Alltid" eller "Ofta" på respektive klinik.

Figur 5. Spridningen av antal åtgärder som respektive klinik uppgivit att de infört i vänt och undersökningsrum summerat med antal åtgärder samma klinik uppgivit att de använder "Alltid" eller "Ofta". Procentuell andel av antalet respondenter (n=44) och antal svar per kategori på respektive stapel.

Därefter besvarades frågor om vilka och hur frekvent vissa hjälpmedel användes för att ett besök skulle kunna genomföras. Svaren på denna fråga var i fallande ordning utifrån antal som använder hjälpmedlet ”Alltid” eller ”Ofta”; lindar handduk löst runt katten, burrito i handduk, krage, täcker över huvudet med handduk, kattmunkorg och kattväska. Inget hjälpmedel användes ”Alltid” eller ”Ofta” i en majoritet av fallen. Detaljerat resultat återfinns i bilaga 3.

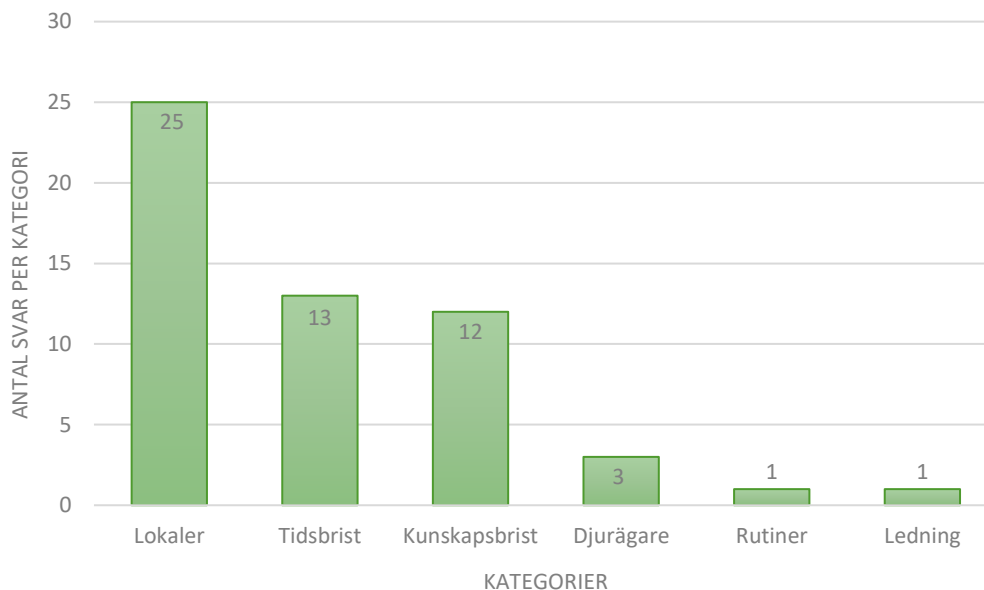
”Vid hur stor andel av kattbesöken skulle du uppskatta att ni använder lågstresshantering?”. Svaret angavs på en skala mellan 0 och 100 procent. Resultatets medelvärde var 56,8 (SD=30). Data bearbetades och svaren grupperades i kategorier om 20% (figur 6).

Figur 6. ”Vid hur stor andel av kattbesöken skulle du uppskatta att ni använder lågstresshantering?”. Varje stapel visar andel av totalt antal respondenter (n=44) och vid hur stor andel av kattbesöken de uppskattat att stressreducerande åtgärder används. Antal kliniker per grupp är angivet på respektive stapel.

”Vilket/vilka hinder, om några, ser ni för att implementera lågstressmetoder för katthantering på er arbetsplats?” besvarades som fritextfråga. Frågan var ej obligatorisk och 38 svar erhöles. Svaren sammanställdes och grupperades i sex kategorier; tidsbrist, lokaler, kunskapsbrist, djurägare, rutiner och ledning. Kategorin tidsbrist avsåg hinder i form av upplevd eller faktisk avsaknad av tid för att använda stressreducerande åtgärder. Kategorin lokaler innefattade brister i lokaler och inkluderade utformning av befintlig lokal, väntrum och/eller undersökningsrum, samt att hur lokalerna i nuläget användes skapade begränsningar. Kunskap innefattade för lite utbildning i och för lite kunskap om stressreducerande åtgärder vid hantering av katt hos personal. Kategorin djurägare innefattade brister i hur katten transporterades till kliniken, det vill säga att de redan

kommer in till kliniken stressade, ekonomi hos djurägare, till exempel om djurägare inte ville betala för lugnande läkemedel innan besök, och djurägare som uppfattade att de visste bättre än personalen. Rutiner avsåg bristande rutiner på kliniken och kategorin ledning syftade till ledningen för kliniken. Antal svar per kategori återfinns i figur 7. Varje fritextsvar kan ha innehållit information som inneburit att det delades in i fler kategorier än en. Dessa fritextsvar återfinns i sin helhet i bilaga 2.

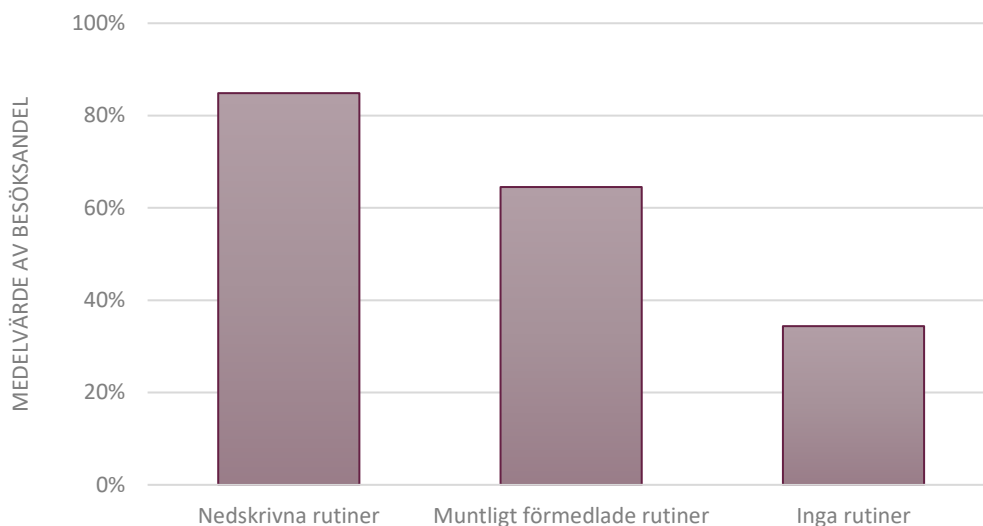
Figur 7. "Vilket/vilka hinder, om några, ser ni för att implementera lågstressmetoder för katthantering på er arbetsplats?".

"Är det någonting annat du vill tillägga eller dela med dig av?" besvarades i ett fritextfält. Till denna fråga inkom 15 svar. Utöver en respondent som önskade ändra svar på en fråga så bedömdes dessa svar ej vara relevanta för resultatet i denna studie och kommer således inte redovisas. Svaren innefattade ett tack för att enkäten givit tips på stressreducerande åtgärder, uttryck för hur lite de kan om stressreducering på en klinik, en redogörelse för hur duktig en specifik djurvårdare på kliniken är på att hantera katter, samt andra kommentarer med liknande relevans för denna studies syfte och frågeställningar.

5.4 Resultat för klinikers rutiner för stressreducerande åtgärder

Svarsresultatet till "Vid hur stor andel av kattbesöken skulle du uppskatta att ni använder lågstresshantering?" delades upp utifrån vilken form av rutiner kliniken

hade för stressreducerande åtgärder vid hantering av katt. För respektive grupp räknades medelvärde samt standardavvikelse ut. "Nedskrivna rutiner" (n = 7) hade ett medelvärde på 84,9 (SD = 8,8), "Muntliga rutiner" (n = 21) ett medelvärde på 64,5 (SD = 25,7) och "Inga rutiner" (n = 16) ett medelvärde på 34,4 (SD = 25,5). Resultatet redovisas i figur 8.

Figur 8. "Vid hur stor andel av kattbesöken skulle du uppskatta att ni använder lågstresshantering?" Medelvärde angivet i procent kategoriserat utifrån typ av rutiner hos den aktuella kliniken.

Samma uppdelning gjordes för samtliga frågor om lokalåtgärder och åtgärder som används i samband med undersökning. Av 13 efterfrågade lokalåtgärder hade 11 införts oftare på kliniker som hade skriftliga rutiner. Av 15 åtgärder vid besök användes 13 oftare på klinikerna med skriftliga rutiner.

Vid en jämförelse mellan kliniker som hade rutiner (n=28), skriftliga samt muntliga, och de utan rutiner (n=16) hade 12 av 13 lokalåtgärder införts i större utsträckning på kliniker med rutiner. I motsvarande jämförelse för stressreducerande åtgärder vid besök användes alla 15 åtgärder oftare på kliniker med rutiner än på kliniker utan.

6. Diskussion

6.1 Resultatdiskussion

Vänt- och undersökningsrum

Av de totalt 44 klinikerna hade 24 kliniker vidtagit åtgärder för att separera katter från hundar samt andra sorters djur i väntrummet. Av de 24 klinikerna hade 2 kliniker helt separata väntrum för katter. De resterande klinikerna hade antingen infört särskilda tider då endast katter togs emot på kliniken och/eller väntrum som var delvis separata. Detta tyder på att det finns en ambition hos många kliniker att separera katter från hundar i väntrummet och en medvetenhet om att hundar är en stressor för katter. Av de 13 stressreducerande åtgärder som efterfrågades för vänt- och undersökningsrum var det 7 åtgärder som en majoritet hade infört.

Syntetiska feromoner användes i undersökningsrummet av 64 % av respondenterna i detta arbete och 36 % i väntrummet. Williams et al. (2019) fann i en undersökning i Storbritannien att 77,5 % av klinikerna använde syntetiska feromoner och Goins et al. (2019) fann att i Irland användes det av ungefär en tredjedel av respondenterna vid undersökning. Den vetenskapliga evidensen för syntetiska feromoner är inte tydlig, men trots det så verkar det användas i stor utsträckning i undersökningsrum, dock inte i samma utsträckning i väntrummet. Detta skulle kunna bero på en föreställning att det inte kan göra samma nytta i väntrummet som i undersökningsrummen, då väntrummen troligtvis är större och öppnare.

Ett lågt antal hade svarat att särskilda städrutiner användes efter stressad kattpatient (11 %). En möjlig förklaring är att det saknas kännedom om att stressade katter kan lämna alarmferomoner efter sig som i sin tur kan stressa andra katter. Det är också möjligt att kliniken anser sina normala städrutiner vara fullgoda för att eliminera eventuella alarmferomoner. Fear Free (u.å.) rekommenderar ett rengöringsmedel som desinficerar och tar bort både lukt och feromoner för detta ändamål.

Åtgärder vid hantering

Det var ingen metod som alla kliniker uppgivit att de aldrig använde, och således används alla efterfrågade metoder i någon utsträckning på veterinärkliniker i Sverige. Det var inte någon metod som en majoritet av klinikerna använde vid varje kattbesök. När resultaten för svarsalternativen ”Alltid” och ”Ofta” summerades var det 5 metoder som mer än 50 % av respondenterna använde alltid eller ofta. Det är alltså ett litet antal metoder som används ofta, men samtliga metoder används i Sverige.

Skillnaden mellan resultaten för ”Alltid” och summeringen av ”Alltid” och ”Ofta” kan bero på att alla metoder inte lämpar sig för eller är möjliga att använda vid varje tillfälle. Exempelvis kan det vara olämpligt att vänta på att katten ska komma ut ur buren självant vid ett akutfall. Även i de poliklinikfall då katten inte självant kommer ut ur buren kan andra tillvägagångssätt krävas. Att inte alltid låta katten komma ut ur buren självant är alltså inte likställt med att inget stressreducerande arbete sker. Detta visar att det för syftet med detta arbete är lämpligare att summera resultatet för ”Alltid” och ”Ofta” än att redovisa var för sig. Att en metod inte används vid varje kattbesök kan i stället indikera att klinikerna anpassar sitt arbetssätt efter individen. Om anpassningarna har som syfte att vara stressreducerande, och baseras på adekvat kunskap, så torde även dessa tillvägagångssätt kunna anses vara stressreducerande åtgärder även om de ersätter andra metoder som föreslås i litteraturen. För de fall då anpassningar behöver ske finns stöd att hämta i litteraturen och bland annat Rodan et al. (2022) ger olika förslag för detta.

Ingen klinik använde sig av samtliga 15 efterfrågade metoder och i figur 4 kan ses att spridningen av hur många metoder som respektive klinik tillämpar ”Alltid” eller ”Ofta” är stor. Denna stora spridning av resultatet indikerar att användningen av stressreducerande åtgärder ser olika ut på klinikerna runt om i Sverige. Att vissa kliniker använder ett litet antal åtgärder ”Alltid” eller ”Ofta” kan bero på att hanteringen individanpassas från fall till fall. Men det kan även innebära att dessa kliniker inte använder ett stressreducerande arbetssätt. Hur detta ser ut skulle kunna vara ett ämne för framtida studier.

I enkäten ställdes frågan ”Vid hur stor andel av kattbesöken skulle du uppskatta att ni använder lågstresshantering?” och syftet med frågan var att få förståelse för hur utbredd användningen av stressreducerande åtgärder är vid katthantering. Medelvärde för resultatet var 56,8 % och kategorin 61 - 80 % av besöken var den kategori där flest respondenter placerade sig. En majoritet av respondenterna placerade sig mellan 61 - 100 % av besöken. Detta tyder på att en större del av klinikerna anser att de arbetar med stressreducerande åtgärder större delen av tiden,

men inte alltid. Spridningen i figur 6 är dock stor och standardavvikelsen för medelvärde är 30. Alltså finns det en stor skillnad mellan klinikerna i deras uppfattning om hur ofta de använder lågstresshantering.

Det finns en diskrepans mellan klinikernas egen uppskattning och att endast 5 av 15 efterfrågade metoder används "Alltid" eller "Ofta". Detta kan bero på vad respondenten tycker att användning av lågstressmetoder innebär. Det finns inget likhetstecken mellan att stressreducerande åtgärder används vid en majoritet av besöken och att alla efterfrågade metoder används vid varje av dessa besök. Respondenten kan således ha svarat att den använder stressreducerande åtgärder vid varje besök även om det vid besöken bara är en (1) åtgärd som används.

St Denis et al. (2023) fann att CFC-certifierade kliniker hade fler relevanta diagnostiska fynd vid kattbesöken och detta indikerar att stressreducerande åtgärder har flera positiva effekter på djurvälståndet. Inte bara att de gör veterinärbesöket mindre stressigt för katten, de medför även att sjukdomstillstånd i större utsträckning identifieras korrekt. I Djurskyddslagen (SFS 2018:1192) andra kapitlet 1§ står det "Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom.". Det kan då hävdas att en katt, i de fall då korrekt diagnos inte har ställts till följd av stress på veterinärkliniken, har utsatts för onödigt lidande och sjukdom. Detta belyser vikten av att personal inom djurhälsovården har ett adekvat arbetssätt för att minimera stressen för katter på kliniken.

Hinder

Det största upplevda hindret för implementering av stressreducerande åtgärder var befintliga lokaler och dess begränsningar. Flertalet stressreducerande åtgärder för kattpatienter syftar till en anpassning i klinikens lokaler. Om anpassning av befintlig lokal inte upplevs möjlig kan det vara en anledning till att inte fler lokalåtgärder implementeras. Detta kan vara en indikation på att befintliga veterinärlokaler inte är anpassade för stressreducerande åtgärder eller är svåra att anpassa. Det skulle också kunna bero på okunskap om varför åtgärderna införs då dessa åtgärder enligt Taylor et al. (2022) går att anpassa efter klinikens individuella förutsättningar. Exempel på detta kan vara att sätta en stol och ett bord i långa, tysta korridorer och använda som utrymme för kattpatienter att vänta (Taylor et al. 2022). Om kliniken inte kan ha separata undersökningsrum för katter så föreslås att ha tidsperioder där endast katter vistas på kliniken, exempelvis eftermiddagar (Taylor et al. 2022). Taylor et al. (2022) menar att miljöåtgärder ska baseras på kunskap om kattens luktsinne, hörsel samt syn och att så länge det finns förståelse för varför en åtgärd föreslås kan den anpassas till de förutsättningar som råder.

Tidsbrist var det hinder för implementering av stressreducerande åtgärder som näst flest respondenter angav. Detta kan tyda på en uppfattning om att det är mer tidskrävande att använda stressreducerande åtgärder än att inte göra det. Problemet kan dock inte ensamt ligga i att stressreducerande åtgärder anses mer tidskrävande. Problemet torde snarare vara en upplevelse av att det inte är möjligt att ta sig tiden som anses krävas. Detta kan bero på att avsatt tid för ett besök inte anses tillräckligt lång för att stressreducerande åtgärder ska kunna praktiseras. Det kan även bero på att personalen utöver patientbesök har många andra arbetsuppgifter att utföra. Sammanfattningsvis kan det beskrivas som en uppfattning om att stressreducerande åtgärder inte är kompatibelt med nuvarande arbetsbelastning. Många föreslagna åtgärder, till exempel att låta katten komma ut ur buren på eget bevåg, kan vara mer tidskrävande än att inte tillämpa dem. En möjlighet för kliniken att komma runt detta kan vara att avsätta längre tid för varje besök. Detta kan dock medföra färre patientbesök per dag och kan därmed ses som mindre ekonomiskt lönsamt. St Denis et al. (2023) fann dock att CFC-certifierade kliniker hade högre intäkt per patientbesök, vilket indikerar att det inte behöver vara ekonomiskt belastande med längre besökstider. Quaranta et al. (2020) visade att katter kan läsa mänskliga uttryck och på så vis skulle stress hos veterinärpersonal på grund av tidsbrist även kunna påverka stressnivån hos katten negativt och då leda till en sämre klinikupplevelse för patienten. Längre besökstider skulle på så vis kunna minska den upplevda tidspresen hos personalen, och därmed stressbelastningen, och i längden leda till både bättre arbetsmiljö samt djurvälstånd.

Näst efter tid kom kunskapsbrist som tredje största upplevda hinder. Kunskapsbrist hos de som arbetar med djuren kan innebära att de inte känner till alla stressreducerande åtgärder eller att sådana existerar. Det kan även innebära att det inte finns tillräcklig kunskap om katter, etologi och hur de metoder som avråds ifrån påverkar katten. Att denna kunskap saknas kan betyda att det inte finns förståelse för vilka stressorer som finns för katten på kliniken och okunskap om vad dessa stressorer kan väcka för känslor hos katten och med vilket beteende katten svarar. Det kan innebära okunskap om att stress uppstår när katten inte har möjlighet att få utlopp för det beteende som är nödvändigt för situationen. Avsaknad av kunskap kan leda till att personalen inte anser det nödvändigt att ändra och anpassa sitt sätt att hantera kattpatienter. En bristande kunskap i etologi kan även medföra att personal inte kan tolka katters beteende och därför inte förstår hur de behöver agera för att minska stressen. Okunskap hos personal kan även innebära att de inte känner till vad stressbelastningen på kliniken kan få för konsekvenser och därför inte förstår vikten av ett lågstressarbete. Om någonting i dessa antaganden stämmer så belyser det vikten av ett större fokus på etologi, ett stressreducerande arbetssätt samt kunskap om stress och dess effekter i utbildningen av djurhälsopersonal.

Edwards et al. (2023) undersökte vad personal inom djurhälsovården i Australien upplevde som hinder för att införa ett stressreducerande arbete. Studien fann att arbetsbelastningen och brist på utbildning var barriärer som personalen främst upplevde hindrade dem från att införa ett stressreducerande arbetssätt. Arhant et al. (2019) undersökte österrikiska veterinärer och veterinärstudenters uppfattning om hur viktiga olika åtgärder för stressreducering ansågs vara för katter och hundars välfärd. De undersökte även hur genomförbara åtgärderna ansågs vara. Åtgärder som ansågs svårast att införa i förhållande till vikten av att de används var åtgärder vars genomförbarhet ansågs bero av klinikens konstruktion, hur tidskrävande de var samt ifall de skulle leda till ekonomiska förluster om de infördes. Befintliga lokaler, tidsbrist och kunskapsbrist går alla i linje med denna tidigare forskning.

Rutiner

Majoriteten av klinikerna angav att de hade rutiner för lågstresshantering av katt (64 %). Detta tyder på att det finns en vilja hos många kliniker att ha ett stressreducerande arbetssätt. Det var dock endast sju kliniker (16 %) som hade nedskrivna rutiner och resterande kliniker angav att de förmedlade sina rutiner för lågstresshantering muntligt. Varför det ser ut på detta sätt är svårt att veta, men kan hänga ihop med de hinder som angivits. Det tar tid att skriva ner rutiner och den upplevda tidsbristen som flera respondenter angav kan vara en bidragande faktor till den lilla mängd kliniker med nedskrivna rutiner. Det kan också bero på att det stressreducerande arbetet inte anses tillräckligt viktigt för att lägga den tiden och energin på att skriva ned rutiner för detta. Det kan ha sin källa i okunskap om hur viktigt det är för katters hälsa med ett stressreducerande arbetssätt. Det kan även bero på att kliniken anser att muntligt förmedlade åtgärder är lika fullgoda som nedskrivna.

I detta arbete noterades att kliniker med skriftliga rutiner konsekvent använde stressreducerande åtgärder ”Alltid” eller ”Ofta” i högre utsträckning än de med muntliga eller inga rutiner. Detta kan bero på att de skriftliga rutinerna är en följd av att ett mer grundligt arbete utförts på kliniken inför ett införande av stressreducerande åtgärder. Det kan även bero på att nedskrivna rutiner i sig medför att fler anställda på kliniken implementerar arbetssättet.

Framtida studier

För en vidare kartläggning av hur utbrett det stressreducerande arbetet för katt är i Sverige vore större studier om vilka stressreducerande åtgärder som används önskvärda. Dessa studier bör inkludera andra avdelningar än poliklinik då vårdavdelningar, intensivvård och operation har en annan typ av lokaler och hantering av patienterna. På vård- och intensivvårdsavdelningar är patienter

dessutom inskrivna under en längre tid och för att ge katten chans för återhämtning bör minimerandet av stressorer vara av extra stor betydelse.

Samma eller liknande hinder för implementering av stressreducerande åtgärder har identifierats i olika länder, vilket gör det till en viktig utgångspunkt för framtida forskning. Att samma hinder beskrivs i flera länder tyder på att det finns faktiska svårigheter med att implementera stressreducerande åtgärder. De positiva effekter som kommer av det stressreducerande arbetssättet borde göra det angeläget att införa på kliniker, och om det finns hinder för detta behöver dessa utredas. För att bättre förstå dessa hinder kan intervjuer med djurhälsopersonal vara en lämplig form för framtida studier. Detta för att bättre förstå hur dessa hinder står i vägen för implementering. Observationsstudier vore även det en möjlig väg framåt. Detta för att få en utomstående bedömning av vilka hinder som ses för en implementering av stressreducerande åtgärder. En jämförelse av en observations- och intervjustudie skulle kunna ge mycket grundlig information om vilka justeringar som krävs för att stressreducerande åtgärder ska bli standard inom veterinärvården.

Kunskap identifierades som hinder för implementering av åtgärder och det är viktigt att undersöka var veterinärkliniker och dess anställda inhämtar information om stressreducerande åtgärder. Detta för att undersöka hur den informationen formar arbetet på kliniken i form av rutiner och vilka stressreducerande åtgärder som används.

Rodan et al. (2022) skriver att kunskap om kattens beteende och känslor är grundläggande för stressreducerande hantering och Taylor et al. (2022) skriver att stressreducerande åtgärder i miljön går att anpassa till en kliniks förutsättningar med hjälp av kunskap om kattens sinnen. Detta talar för att kunskapen om etologi är essentiell för ett stressreducerande arbete. För en kartläggning av hur utbredd det stressreducerande arbetssättet för katt är i Sverige vore därför en önskvärd studie en undersökning om vilken kunskap om detta som finns samt hur kunskapen används.

Feilberg et al. (2021) undersökte användandet av stressreducerande åtgärder för hund och katt i Storbritannien. Nästan alla (>97 %) respondenter svarade där att all personal på kliniken kunde känna igen tecken på stress, att de minimerar stress för patienter under undersökningar och vid hantering, samt att personalen var tränade i varsam hantering av patienter. En liknande undersökning gällande kunskap hos och utbildning av djurhälsopersonal i Sverige är ett sätt att synliggöra kunskapsnivån gällande stressreducerande åtgärder hos personal på veterinärkliniker i Sverige. Detta skulle kunna belysa vilka eventuella kunskapsluckor som finns och då ge en möjlighet för riktade utbildningsinsatser att fylla dessa. Denna undersökning skulle

även kunna visa huruvida det behövs ett större fokus på etologi och stressreducerande åtgärder i veterinär- och djursjukvårdprogrammen.

6.2 Metoddiskussion

Studiepopulation

Vid tidpunkten för arbetet existerade inget register över veterinärkliniker i Sverige som garanterades innehålla samtliga kliniker. Enligt första kapitlet 6§ i Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om djurhälsopersonal (SJVFS 2023:19) ska de som tillhör djurhälsopersonalen lämna uppgifter om sin arbetsplats till Jordbruksverket senast två veckor efter tillträde på ny arbetsplats. Jordbruksverket tillhandahöll till denna studie en lista över veterinärkliniker i Sverige, baserad på dessa uppgifter. I vilken utsträckning djurhälsopersonal följer Jordbruksverkets skrivelse om anmälan av arbetsplats är svårt att utvärdera. Det går därför inte att garantera att listan som tillhandahölls innehöll samtliga veterinärkliniker i Sverige.

Målsättningen för enkäten var att få in 100 svar, vilket inte uppnåddes. Enkäten kunde därför ha skickats ut till fler respondenter.

Enkätstudie

Vid svaret att kliniken hade separata väntrum för katter skickades de vidare att besvara på vilket sätt väntrummet var separat. Vid svar att väntrummet var delvis separat skickades respondenten inte vidare att besvara på vilket sätt väntrummet var delvis separat. Detta medförde att studien inte fick ett svar på hur klinikerna oftast separerar katter från hundar och andra djur i väntrummet.

Resultatet för frågan om sedering av katter inför ultraljud och röntgen är svårt att tolka. Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) skriver i sin handbok Smådjursröntgen – handbok i strålskydd (2019) att smådjur ska sederas inför röntgen för att minska tiden då personal och djur utsätts för strålning. I Strålskyddslagen (SFS 2018:369) framgår att verksamhet med joniserande strålning alltid ska vara optimerad och sedering av djur kan ske som ett steg i optimeringen. Thrall och Widmer (2018) skriver att de atelektaser som djur liggandes på sidan får i lungan ökar om de är sederade, och det kan leda till feldiagnoser. Vidare menar de att detta är en anledning till att det är olämpligt att sedera djur inför röntgen av thorax. Att en svensk klinik sederar eller inte sederar katter vid röntgen kan därför ha sitt ursprung i andra riktlinjer än de för stressreducerande åtgärder. Frågan borde i stället ha separerats till en om röntgen och en om ultraljud. Den om röntgen kunde formulerats: ”sederar ni katter inför röntgen av thorax och abdomen om ingen risk för försämrad bildkvalitet eller risk för djurets hälsa föreligger som följd av detta?”.

Då hade resultatet visat om kliniken använder sedering som en stressreducerande åtgärd.

I enkäten efterfrågades hur ofta kliniken journalför kattens beteende och anledningen till att frågan ställs är för att utröna om de på kliniken använder informationen vid planering av kommande besök för att förebygga onödig stressbelastning för katten. Journalför de kattens beteende utan att använda sig av den informationen vid kommande besök fyller journalföringen inte sitt syfte och kan således inte räknas som en stressreducerande åtgärd.

Resultatet för hur ofta klinikerna använder olika hjälpmedel för att genomföra en undersökning eller ingrepp har ett lågt informationsvärde för studiens syfte. Det framgår inte varför de väljer just dessa hjälpmedel och inte heller hur klinikerna agerar alla de gånger då dessa hjälpmedel inte används. En burrito är i sig inte en stressreducerande åtgärd, men är ett mindre stressande sätt att immobilisera än att hålla fast en katt genom att ta tag i nackskinnen. Denna data har därför inte analyserats vidare i denna studie då den informationen inte bidrar till att besvara denna studies frågeställningar. Dessa hjälpmedel syftar oftast till att immobilisera patienten för att kunna genomföra en undersökning, ta prov som krävs för diagnostik, eller för att skydda personalen från riv och bitskador. För att utreda hur en klinik arbetar med stressreducering behöver det framkomma hur kliniken arbetar med just immobilisering och prevention av arbetsskador. Undersökningen bör då innefatta vilka, om några hjälpmedel som används i detta syfte. För att komma åt den relevanta informationen vore en intervjustudie lämplig. Då finns möjlighet att utreda vilka olika tillvägagångssätt kliniken har, varför de tar till vissa hjälpmedel och varför de väljer bort andra. Med den informationen torde det gå att utvärdera hur det stressreducerande arbetssättet genomsyrar den delen av klinikens arbete.

7. Konklusion

Resultatet i detta arbete indikerade att stressreducerande åtgärder för katt används i viss utsträckning på poliklinik i Sverige. Det visade dock att många av de åtgärder som återfinns i litteraturen inte används i så stor utsträckning. Det visade även att användningen ser väldigt olika ut mellan klinikerna och att det finns mer att göra för att förbättra kattvården på flera kliniker. Stress på klinik leder till att katter inte tas till veterinären, att de inte blir undersökta och att provresultat inte blir tillförlitliga. Detta försämrar djurvården. En större användning av stressreducerande åtgärder bör således vara gynnsamt för djurvård och ses som ett viktigt framtida forskningsområde.

I studien visades att personal på klinikerna upplevde flera hinder för att kunna införa stressreducerande åtgärder. Nuvarande lokalers utformning, tidsbrist samt bristande kunskap kom upp som största hinder, vilket går i linje med tidigare forskning från andra länder. Om det går att överbygga dessa hinder finns mycket att vinna för att öka utbredningen av ett stressreducerande arbetssätt. Hinder för implementering vore därför ett bra fokus för framtida forskning, samt en bra utgångspunkt för ett vidare arbete med att skapa mer kattvänliga veterinärkliniker.

Referenser

- Arhant, C., Hörschläger, N. & Troxler, J. (2019). Attitudes of veterinarians and veterinary students to recommendations on how to improve dog and cat welfare in veterinary practice. *Journal of veterinary behavior*, 31, 10–16.
<https://doi.org/10.1016/j.jveb.2019.01.004>
- Atkinson, T. (2018). *Practical Feline Behaviour : Understanding Cat Behaviour and Improving Welfare*. Oxfordshire, UK: CABI Publishing.
<https://doi.org/10.1079/9781780647838.0000>
- Bradshaw, J., Casey, R.A. & Brown, S.L. (2012). *The behaviour of the domestic cat*. 2nd ed. Oxfordshire, UK; CABI. <https://doi.org/10.1079/9781845939922.0000>
- Caney, S.M., Robinson, N.J., Gunn-Moore, D.A., & Dean, R.S. (2022). Happy cats: stress in cats and their carers associated with outpatient visits to the clinic. *Journal of feline medicine and surgery*. 24 (12), e551–e557.
<https://doi.org/10.1177/1098612X221121907>
- Cat Friendly Clinic (u.å.) *10yrs of CFC – Cat Friendly Clinic*.
<https://catfriendlyclinic.org/10yrs/> [2024-03-22]
- Crisi, P.E., De Santis, F., Giordano, M.V., Cerasoli, I., Colucci, F., Di Tommaso, M. & Luciani, A. (2021). Evaluation of eutectic lidocaine/prilocaine cream for jugular blood sampling in cats. *Journal of feline medicine and surgery*, 23 (2), 185–189.
<https://doi.org/10.1177/1098612X20917309>
- Crowell-Davis, S.L., Curtis, T.M. & Knowles, R.J. (2004). Social organization in the cat: a modern understanding. *Journal of feline medicine and surgery*, 6 (1), 19–28.
<https://doi.org/10.1016/j.jfms.2003.09.013>
- Crump, E. (2023). Effectiveness of F3 feline facial pheromone analogue for acute stress reduction within clinical veterinary practice. *Veterinary evidence*, 8 (4).
<https://doi.org/10.18849/ve.v8i4.669>

- Edwards, P.T., Smith, B.P., McArthur, M.L. & Hazel, S.J. (2023). Implementing Stress-Reducing Veterinary Care: Perceptions of Australian Veterinary Professionals Working with Dogs. *Anthrozoös*, 36 (4), 555–578.
<https://doi.org/10.1080/08927936.2023.2204639>
- Ellis, S.L.H. (2018). Recognising and assessing feline emotions during the consultation: History, body language and behaviour. *Journal of feline medicine and surgery*, 20 (5), 445–456. <https://doi.org/10.1177/1098612X18771206>
- Fear Free (u.å.). *Fear Free Practice Certification for Veterinary Hospitals | Fear Free Pets*. <https://fearfreepets.com/about/fear-free-practice-certification/> [2024-03-25]
- Fear Free (u.å.). *Considerate Approach: Olfactory & Pheromones*. <https://fearfreepets.com/wp-content/uploads/delightful-downloads/2020/04/Considerate-Approach-Olfactory-2020.pdf> [2024-04-25]
- Feilberg, E., Corridan C.E. & Buckley L.A. (2021). A cross-sectional survey of UK veterinary practices to determine prevalence of patient stress-reducing and welfare-enhancing approaches believed to be undertaken in companion animal practice. *Journal of Veterinary Behavior*. 43, 14-23.
<https://doi.org/10.1016/j.jveb.2021.01.001>
- Frank, D., Beauchamp, G. & Palestrini, C. (2010). Systematic review of the use of pheromones for treatment of undesirable behavior in cats and dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 236 (12), 1308–1316.
<https://doi.org/10.2460/javma.236.12.1308>
- Fuentes, D., Ray, S.D. & Holstege, C.P. (2014). Anxiolytics. I: Wexler, P (red.) *Encyclopedia of Toxicology*. Third edition. Elsevier Inc, 280–286.
<https://doi.org/10.1016/B978-0-12-386454-3.00241-4>
- Goins, M., Nicholson, S. & Hanlon, A. (2019). Veterinary professionals’ understanding of common feline behavioural problems and the availability of “cat friendly” practices in Ireland. *Animals (Basel)*, 9 (12), 1112-.
<https://doi.org/10.3390/ani9121112>
- Hammerle, M., Horst, C., Levine, E., Overall, K., Radosta, L., Rafter-Ritchie, M. & Yin, S. (2015). 2015 AAHA Canine and Feline Behavior Management Guidelines. *The Journal of the American Animal Hospital Association*. 51 (4), 205–221.
<https://doi.org/10.5326/JAAHA-MS-6527>
- Hampton, A., Ford, A., Cox, R.E., Liu, C. & Koh, R. (2020). Effects of music on behavior and physiological stress response of domestic cats in a veterinary clinic.

- Journal of feline medicine and surgery*, 22 (2), 122–128.
<https://doi.org/10.1177/1098612X19828131>
- Heath, S. (2018). Understanding feline emotions: ... and their role in problem behaviours. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 20 (5), 437–444.
<https://doi.org/10.1177/1098612X18771205>
- Heath, S. (2020). Environment and Feline Health: At Home and in the Clinic. *The Veterinary clinics of North America. Small animal practice*, 50 (4), 663–693.
<https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2020.03.005>
- Heffner, R.S. & Heffner, H.E. (1985). Hearing range of the domestic cat. *Hearing research*. 19 (1), 85–88. [https://doi.org/10.1016/0378-5955\(85\)90100-5](https://doi.org/10.1016/0378-5955(85)90100-5)
- Herron, M.E. (2015). Low-Stress Handling in Veterinary Practice – The New Norm or Still a Novel Concept? *Advances in small animal medicine and surgery*, 28 (9), 1–2. <https://doi.org/10.1016/j.asams.2015.08.001>
- Herron, M.E. & Shreyer, T. (2014). The pet-friendly veterinary practice: A guide for practitioners. *The Veterinary clinics of North America. Small animal practice*. 44 (3), 451–481. <https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2014.01.010>
- Holtom, B., Baruch, Y., Aguinis, H. & A Ballinger, G. (2022). Survey response rates: Trends and a validity assessment framework. *Human relations (New York)*. 75 (8), 1560–1584. <https://doi.org/10.1177/00187267211070769>
- Karn-Buehler, J. & Kuhne, F. (2022). Perception of stress in cats by German cat owners and influencing factors regarding veterinary care. *Journal of feline medicine and surgery*. 24 (8), 700–708. <https://doi.org/10.1177/1098612X211041307>
- Kruszka, M., Graff, E., Medam, T. & Masson, S. (2021). Clinical evaluation of the effects of a single oral dose of gabapentin on fear-based aggressive behaviors in cats during veterinary examinations. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 259 (11), 1285–1291. <https://doi.org/10.2460/javma.20.06.0307>
- Lamminen, T., Korpivaara, M., Aspegren, J., Palestrini, C. & Overall, K.L. (2023). Pregabalin Alleviates Anxiety and Fear in Cats during Transportation and Veterinary Visits—A Clinical Field Study. *Animals (Basel)*, 13 (3), 371-.
<https://doi.org/10.3390/ani13030371>
- Lener, E.V., Bucalo, B.D., Kist, D.A. & Moy, R.L. (1997). Topical Anesthetic Agents in Dermatologic Surgery A Review. *Dermatologic surgery*, 23 (8), 673–683.
<https://doi.org/10.1111/j.1524-4725.1997.tb00388.x>

- Li, Z., Taylor, C.P., Weber, M., Piechan, J., Prior, F., Bian, F., Cui, M., Hoffman, D. & Donevan, S. (2011). Pregabalin is a potent and selective ligand for $\alpha_2\delta$ -1 and $\alpha_2\delta$ -2 calcium channel subunits. *European journal of pharmacology*, 667 (1–3), 80–90. <https://doi.org/10.1016/j.ejphar.2011.05.054>
- Lloyd, J.K.F. (2017). Minimising Stress for Patients in the Veterinary Hospital: Why It Is Important and What Can Be Done about It. *Veterinary Sciences*. 4 (2). <https://doi.org/10.3390/vetsci4020022>
- Mariti, C., Bowen, J.E., Campa, S., Grebe, G., Sighieri, C. & Gazzano, A. (2016). Guardians' Perceptions of Cats' Welfare and Behavior Regarding Visiting Veterinary Clinics. *Journal of applied animal welfare science*. 19 (4), 375–384. <https://doi.org/10.1080/10888705.2016.1173548>
- Mellor, D.J. (2016). Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the “Five Freedoms” towards “A Life Worth Living.” *Animals (Basel)*, 6 (3), 21-. <https://doi.org/10.3390/ani6030021>
- Mills, D. (2016). What are stress and distress, and what emotions are involved. I: Ellis, S. & Sparkes, A. (red.) *ISFM Guide to Feline Stress and Health: Managing negative emotions to improve feline health and wellbeing*. International Cat Care. 7-18.
- Moberg, G.P. (2000). Biological response to stress: implications for animal welfare. I: Moberg, G.P. & Mench J.A. (red.) *The biology of animal stress: basic principles and implications for animal welfare*. CABI Publishing, 1–21. <https://doi.org/10.1079/9780851993591.0001>
- Moffat, K. (2008). Addressing canine and feline aggression in the veterinary clinic. *The Veterinary clinics of North America. Small animal practice*, 38 (5), 983–1003. <https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2008.04.007>
- Moody, C.M., Mason, G.J., Dewey, C.E. & Niel, L. (2020). Getting a grip: cats respond negatively to scruffing and clips. *Veterinary record*, 186 (12), 385–385. <https://doi.org/10.1136/vr.105261>
- Nibblett, B.M., Ketzis, J.K. & Grigg, E.K. (2015). Comparison of stress exhibited by cats examined in a clinic versus a home setting. *Applied animal behaviour science*. 173, 68–75. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2014.10.005>
- Pageat, P. & Gaultier, E. (2003). Current research in canine and feline pheromones. *The Veterinary clinics of North America. Small animal practice*, 33 (2), 187–211. [https://doi.org/10.1016/S0195-5616\(02\)00128-6](https://doi.org/10.1016/S0195-5616(02)00128-6)

- Panksepp, J. (1998). *Affective neuroscience the foundations of human and animal emotions*. New York: Oxford University Press.
- Panksepp, J. (2010). Affective neuroscience of the emotional BrainMind: evolutionary perspectives and implications for understanding depression. *Dialogues in clinical neuroscience*, 12 (4), 533–545.
<https://doi.org/10.31887/DCNS.2010.12.4/jpanksepp>
- Pratsch, L., Mohr, N., Palme, R., Rost, J., Troxler, J. & Arhant, C. (2018). Carrier training cats reduces stress on transport to a veterinary practice. *Applied animal behaviour science*, 206, 64–74. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2018.05.025>
- Quaranta, A., D'ingeo, S., Amoruso, R. & Siniscalchi, M. (2020). Emotion recognition in cats. *Animals (Basel)*, 10 (7), 1–13. <https://doi.org/10.3390/ani10071107>
- Quimby, J.M., Smith, M.L. & Lunn, K.F. (2011). Evaluation of the effects of hospital visit stress on physiologic parameters in the cat. *Journal of feline medicine and surgery*, 13 (10), 733–737. <https://doi.org/10.1016/j.jfms.2011.07.003>
- Ramsier, M.A., Cunningham, A.J., Moritz, G.L., Finneran, J.J., Williams, C.V., Ong, P.S., Gursky-Doyen, S.L. & Dominy, N.J. (2012). Primate communication in the pure ultrasound. *Biology letters (2005)*, 8 (4), 508–511.
<https://doi.org/10.1098/rsbl.2011.1149>
- Riemer, S., Heritier, C., Windschnurer, I., Pratsch, L., Arhant, C. & Affenzeller, N. (2021). A review on mitigating fear and aggression in dogs and cats in a veterinary setting. *Animals (Basel)*. 11 (1), 1–27.
<https://doi.org/10.3390/ani11010158>
- Rodan, I. (2012). Understanding the Cat and Feline-Friendly Handling. I: Little, S.E. (red.) *The Cat, Clinical Medicine and Management*. Saunders. 2–19.
<https://doi.org/10.1016/B978-1-4377-0660-4.00001-6>
- Rodan, I., Dowgray, N., Carney, H.C., Carozza, E., Ellis, S.L., Heath, S., Niel, L., St Denis, K. & Taylor, S. (2022). 2022 AAFP/ISFM Cat Friendly Veterinary Interaction Guidelines: Approach and Handling Techniques. *Journal of feline medicine and surgery*. 24 (11), 1093–1132.
<https://doi.org/10.1177/1098612X221128760>
- Snowdon, C.T., Teie, D. & Savage, M. (2015). Cats prefer species-appropriate music. *Applied animal behaviour science*, 166, 106–111.
<https://doi.org/10.1016/j.applanim.2015.02.012>
- SFS 2018:396. *Strålskyddslag*. Klimat- och näringslivsdepartementet.

- SFS 2018:1192. *Djurskyddslag*. Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.
- SJVFS 2023:19. *Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om djurhälsopersonal*. Statens Jordbruksverk.
- St Denis, K., Saffire, A., Michael, H., Drake, C. & Burton, W. (2023). Cat Friendly Practice improves feline visits, resulting in increased laboratory testing and increased diagnosis of certain common feline conditions. *Journal of feline medicine and surgery*, 25 (11), 1098612X231204199-1098612X231204199. <https://doi.org/10.1177/1098612X231204199>
- Stella, J., Croney, C. & Buffington, T. (2014). Environmental factors that affect the behavior and welfare of domestic cats (*Felis silvestris catus*) housed in cages. *Applied animal behaviour science*. 160 (1), 94–105. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2014.08.006>
- Strålsäkerhetsmyndigheten. (2019). *Anmälningsspliktig verksamhet – Smådjursröntgen - handbok i strålskydd*. Strålsäkerhetsmyndigheten.
- Taylor, S., St Denis, K., Collins, S., Dowgray, N., Ellis, S.L., Heath, S., Rodan, I. & Ryan, L. (2022). 2022 ISFM/AAFP Cat Friendly Veterinary Environment Guidelines. *Journal of feline medicine and surgery*. 24 (11), 1133–1163. <https://doi.org/10.1177/1098612X221128763>
- Thrall, D.E. (2018). Principles of Radiographic Interpretation of the Thorax. I: Thrall, D.E. (red.) *Textbook of Veterinary Diagnostic Radiology, 7th edition*. Elsevier. 568-582. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-48247-9.00040-1>
- van Haaften, K.A., Eichstadt Forsythe, L.R., Stelow, E.A. & Bain, M.J. (2017). Effects of a single preappointment dose of gabapentin on signs of stress in cats during transportation and veterinary examination. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 251 (10), 1175–1181. <https://doi.org/10.2460/javma.251.10.1175>
- Vitale, K.R. (2018). Tools for managing feline problem behaviors: Pheromone therapy. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 20 (11), 1024–1032. <https://doi.org/10.1177/1098612X18806759>
- Volk, J.O., Felsted, K.E., Thomas, J.G., & Siren, C.W. (2011). Executive summary of the Bayer veterinary care usage study. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 238 (10), 1275–1282. <https://doi.org/10.2460/javma.238.10.1275>

Williams, T., Carroll, A. & Montrose, V.T. (2019). Environmental methods used by veterinary centres to reduce stress of cats and dogs during practice visits. *The veterinary nurse*, 10 (1), 47–52. <https://doi.org/10.12968/vetn.2019.10.1.47>

Tack

Vi vill rikta ett stort tack till alla kliniker som har svarat på enkäten och gjort detta kandidatarbete i djuromvårdnad möjligt.

Bilaga 1 – Enkät

Hej! Vi heter Ellen och Henrik och läser sista året på Djursjukskötprogrammet vid Sveriges Lantbruksuniversitet. Denna enkät är en del i vårt examensarbete som vi gör för vår kandidatexamen i djuromvårdnad och syftar till att undersöka hur frekvent lågstressmetoder för kattpatienter används i Sverige.

Enkäten består i huvudsak av flervalfrågor. Om ni upplever att ni vill utveckla eller förklara svaret på en fråga så finns möjlighet till det i slutet av enkäten.

Med lågstressmetoder syftar vi till metoder som finns beskrivna i vetenskaplig litteratur för hur katters stress vid veterinärbesök minimeras. Exempel på detta kan vara Cat Friendly Clinic (<https://catfriendlyclinic.org/>), Fear Free (<https://fearfreepets.com/>) eller vetenskapliga artiklar som beskriver ämnet.

Tack för att ni tar er tid att svara! /Ellen och Henrik

1. Villkor & Samtycke

Samtycke och information för deltagande och personuppgiftsbehandling i studentarbete vid SLU

När du samtycker till att delta i studentarbete "Användandet av lågstress-metoder för hantering av katt på veterinärkliniker i Sverige – En enkätstudie" innebär det att Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) behandlar dina personuppgifter. Att ge SLU ditt samtycke är helt frivilligt, men utan behandlingen av dina personuppgifter kan studentarbetet inte genomföras. Denna blankett syftar till att ge dig all information som behövs för att du ska kunna ta ställning till om du vill ge ditt samtycke till att delta i studentarbetet och till att SLU hanterar dina personuppgifter.

Behandlingen av dina personuppgifter sker med stöd av den rättsliga grunden samtycke. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak, vilket dock inte påverkar den behandling som skett innan återkallandet. SLU är ansvarigt för behandlingen av dina personuppgifter, och du når SLU:s dataskyddsombud på dataskydd@slu.se. Dina kontaktpersoner för detta arbete är studenter Ellen Gehlin, engn0003@stud.slu.se & Henrik Witoslaw, heaw0002@stud.slu.se. Du kan också kontakta handledaren Louise Lundén, louise.lunden@slu.se.

Vi samlar in följande uppgifter om dig: E-post och IP-adress. Ändamålet med behandlingen av dina personuppgifter är att SLU:s student ska kunna genomföra sitt studentarbete "Användandet av lågstress-metoder för hantering av katt på veterinärkliniker i Sverige – En enkätstudie" med god vetenskaplig kvalitet. Dina personuppgifter kommer inte att överföras till andra organisationer eller företag utanför SLU.

Dina personuppgifter kommer att lagras till dess studentarbetet godkänts och betyget har registrerats i SLU:s studieregister. Uppgifterna kommer därefter att gallras. Uppgifterna kommer att hanteras så att inga obehöriga kan ta del av dem.

Om du vill läsa mer om hur SLU behandlar personuppgifter och om dina rättigheter kan du hitta den informationen på www.slu.se/personuppgifter. Du har enligt lag rätt att under vissa omständigheter få dina uppgifter raderade, rättade, begränsade och att få tillgång till de personuppgifter som behandlas, samt rätt att invända mot behandlingen.

Om du har synpunkter kan du kontakta dataskyddsombudet på dataskydd@slu.se. Du kan vända dig med klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten, imy@imy.se. Du kan läsa mer om Integritetsskyddsmyndighetens tillsyn på <http://www.imy.se/>.

Samtycke

Jag samtycker till att delta i detta studentarbete och till att SLU behandlar personuppgifter om mig på det sätt som förklaras i denna text, inklusive känsliga uppgifter om jag lämnar sådana.

2. Klinikinformation

Hur många anställda är ni på er klinik?

Mindre än 10

11-30

31-50

51-100

Fler än 100

Har ni rutiner för lågstresshantering av kattpatienter?

Ja, vi har muntligt

förmedlade rutiner Nej

Har ni separat väntrum för katter?

Ja

Nej

Delvis

Vet ej

3. Utrymmen

Här följer några frågor om väntrum och undersökningsrum.

I kattväntrummet kan katterna

Inte se hundar/andra djur

Inte höra hundar/andra djur

Inte känna lukten av hundar/andra djur

Vet ej

Annat _____

Väntrum

	Ja	Nej	Vet ej
Har ni avsatta tider där ni enbart tar emot katter?	☐	☐	☐
Har ni syntetiska feromoner (t.ex. Feliway) i väntrummet?	☐	☐	☐
Har ni barriärer för att minska ögonkontakt mellan patienter?	☐	☐	☐
Har ni hyllor där kattburen kan ställas upp?	☐	☐	☐
Har ni kattvänlig musik i väntrummet?	☐	☐	☐
Tillhandahåller ni filter i väntrummet för djurägare täcka över transportburar med?	☐	☐	☐

Undersökningsrum

	Ja	Nej	Vet ej
Har ni undersökningsrum endast avsedda för katter?	☐	☐	☐
Har ni syntetiska feromoner (t.ex Feliway) i undersökningsrummen?	☐	☐	☐
Håller ni låg ljudnivå i/utanför rummen där ni undersöker katter?	☐	☐	☐
Har ni särskilda städrutiner för undersökningsrummen efter en stressad kattpatient?	☐	☐	☐
Har ni olika sorters kattgodis/kattmat lättillgängligt i undersökningsrummen?	☐	☐	☐
Försöker ni förbereda undersökningsrummen med all utrustning som kan behövas innan patienten tas in?	☐	☐	☐
Har ni halkfria ytor/mattor på undersökningsbordet?	☐	☐	☐
Har ni halkfri yta på kattvågen?	☐	☐	☐

4. Lågstressmetoder

Hur ofta görs följande?

	Alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig	Vet ej
Vi låter katten styra var i rummet undersökningen sker, exempelvis på golvet, i botten av transportburen eller I djurägarens knä.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi låter katten komma ut ur transportburen på sina villkor.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi säkerställer att katten vid behov har någonstans att gömma sig under undersökningen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi tar pauser i undersökningen om katten är stressad.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi avbryter om möjligt undersökningen helt och bokar om till en annan dag om katten är för stressad.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi sprayar filter/handdukar med syntetiska feromoner minst 15 minuter innan de ska användas.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi skriver vid behov ut ångestdämpande läkemedel, t.ex. Gabapentin, till katter innan besök.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi ger råd till och utbildar kattägare i hur de kan förbereda transport till kliniken på bästa sätt, t.ex burträning.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi journalför kattens beteende under besöket och noterar vilka metoder som fungerar bra/dåligt inför kommande besök	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vi sederar katter innan ultraljuds- och/eller röntgenundersökningar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi använder ord såsom rädd, hotad och otillräckligt socialiserad <u>istället</u> för ord såsom arg, elak och dum när vi beskriver kattpatienter.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi använder lokalbedövning (t.ex <u>EMLA</u> , <u>lidokaingel</u>) och låter det verka 30 minuter inför blodprovstagning eller kanyllläggning.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi anpassar vilken ven vi tar blodprov ur (bakben, framben, <u>jugular</u>) utifrån den individuella katten och vad som stressar den minst.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi använder dämpad belysning i undersökningsrummet vid undersökning av katt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi använder om möjligt godis som distraktion vid undersökning.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hur frekvent använder ni följande metoder/verktyg för att kunna genomföra undersökning eller behandling av katter?

	Alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig	Vet ej
Kattmunkorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kattväska	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Krage	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Burrito i handduk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Täcker över huvudet med handduk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lindar handduk löst runt katten	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vid hur stor andel av kattbesöken skulle du uppskatta att ni använder lågstresshantering?

0% - 100%

5. Hinder

Vilket/vilka hinder, om några, ser ni för att implementera lågstressmetoder för katthantering på er arbetsplats?

Är det någonting annat du vill tillägga eller dela med dig av?

6.

Tack för din medverkan!

**Vid frågor om enkäten kan du nå oss på Ellen Gehlin engn0003@stud.slu.se
eller Henrik Witoslaw heaw0002@stud.slu.se**

Bilaga 2 – Fritextsvar

Vilket/vilka hinder, om några, ser ni för att implementera lågstressmetoder för katthantering på er arbetsplats?

”brist på plats och fearfree utbildning”

”För få rum tillgängliga och för liten yta i väntrum för att skapa separata rum.”

”Tidsåtgång”

”Begränsat antal undersökningsrum som gör att det är svårt att avsätta ett rum specifikt för katter.”

”Tidsbrist. Okunskap”

”DÄ som vet "bättre"”

”Platsbrist”

”Tidspress och erfarenhet/kunskapsbrist.”

”För dåligt anpassade lokaler. Endast en in/utgång, ett väntrum, för få usk-rum”

”Behövs mer kunskap och utbildning för personalen, lokalen sätter begränsningar (tex finns inte plats för eget väntrum eller eget us-rum)”

”bristande tid/intresse/förståelse”

”Vi har inte utrymme för extra undersökningsrum eller väntrum som kan vara separata för katter. Ska vi applicera tex lokalbedövning som ska verka 30 minuter hade vi behövt ha patienten bokad för minst en timme, det är både pengar för DÄ och tid för oss som vi på liten klinik inte alltid har.”

”Man har ju som sagt inte all tid i världen, alla djurägare vill inte betala för ex. medicin innan besök, vissa katter blir helt enkelt bara otroligt stressade av att åka bil och vara på nya ställen och då är det inte alltid de svarar på dessa metoder heller.”

”Vi har just nu en jätteliten lokal men ska snart flytta och anställa fler kollegor. Då vill vi ha mer information och mer kunskaper. Ni kanske vill flytta till Linköping efter sommaren?”

”Tiden samt den befintliga lokalen.”

”Dåliga rutiner, lite utbildning och stress”

”Litet väntrum”

”Ledningen”

”Ont om plats i lokalen (dåligt planerad med bl.a ljudisolering och reception/rum)”

”Tid”

”Skällande hundar, stress pra tidsbokning (man har inte alltid tid att ta det långsamt med en stessad katt), katter som kommer in stessad då dem inte socialiseras med bur/bil”

”Tid, vissa kan ej sederas pga hjärtat tex”

”Begränsad storlek på lokaler såsom väntrum, undersökningsrum etc.”

”Skulle vara en fördel med fler undersökningsrum för att kunna ha möjlighet att dedikera ett rum till endast katter. Kunna sätta upp hyllor på väggarna för katterna att rör sig på och sitta på, bland annat. Behöver mer utbildning av personal!”

”Vi är en väldigt liten klinik, så vissa saker, såsom särskilda väntrum och undersökningrum för katter är omöjliga. Också väldigt svårt att avvara tider på dagen enbart för katter.”

”Svårt med uppdelat väntrum, begränsat mängd undersökningsrum så svårt alltid att ha särskilt rum till katt”

”Ont om plats, rum som enbart kan användas till katt.”

”Plats- och tidsbrist.”

”Inte tillräckligt stora lokalar för tex separata väntrum inkl hyllor för burar etc”

”tanken är att vi ska det och vi jobbar för att implementera det som behövs för att få bli catfriendlyclinic. I dagsläget är det okunskap hos delar av personalen, lokalens utformning och tidsbrist/stress som jag ser som de största hindrena. Självklart går det att jobba runt.”

”Har ej utrymme för separat katthantering”

”Mestadels lokalens utformning. Vi har ej utrymme för en dedikerad pol rum för katter eller väntrum. Sedan har vi ingen som helst info från medarbetarna eller kliniken kring lågstresshantering. Och att man använder krage eller burrito endast när katten försöker bitas vid blodprover. Man måste även prioritera ens egen säkerhet.”

”Dålig kunskap (vilket så klart kan åtgärdas), ej genomtänkta utrymmen”

”För litet väntrum och för få undersökningsrum.”

”inga”

”Brist på kunskap om kattbeteende. Många av personalen, spec TA är utpräglade "hundmänniskor"”

”Akutpatienter tas inte emot på kattavdelningen då den är för otillgänglig i akutsituationer”

”För liten lokal för att kunna ha ett eget väntrum för katter tyvärr. Annars finns det inga hinder för lågstressmetoder för katt. Personalen är inne på att jobba lågstress.”

Bilaga 3 – Svaresresultat till fråga om hur ofta de använder vissa metoder och verktyg för att kunna genomföra ett besök

Metod/verktyg	Alltid (%)	Ofta (%)	Ibland (%)	Sällan (%)	Aldrig (%)	Vet ej (%)
Kattmunkorg	0	1 (2)	7 (16)	6 (14)	29 (66)	1 (2)
Kattväska	0	0	11 (25)	12 (27)	20 (45)	1 (2)
Krage	1 (2)	11 (25)	27 (61)	5 (11)	0	0
Burrito i handduk	1 (2)	12 (27)	20 (45)	8 (18)	2 (5)	1 (2)
Täcker över huvudet med handduk	0	6 (14)	21 (48)	10 (23)	6 (14)	1 (2)
Lindar handduk löst runt katten	1 (2)	13 (30)	20 (45)	6 (14)	4 (9)	0

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Föreliggande arbete ska publiceras med 12 månaders fördröjning av fulltexten (tillfälligt läsningsembargo). Därefter ger jag/vi härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.